

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש
ואתחנן
מנחם אב התשפ"ה בשל"ו
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברי הפלא יועץ על מאמר הגמ' [ברכות ו:] כל המשמח חתן וכלה זוכה לחמשה קולות, כי אין האדם מחוייב בכך אלא כפי יכולתו, כגון לשורר לפניו וכו', אבל לא שירי גויים או שירי עגבים וכו'. ביאור כי מה שנקט כי סיבת האיסור היא מפני שאין תועלת בכך וכו', ולא כתב בפשיטות מפני שהדבר אסור באיסור חמור, זהו מפני שאפילו לפי שיטתו דס"ל דבעלמא אמרינן 'גדולה עבירה לשמה', בנדון דידן אין היתר.

תגובה למכתב בעניין שירי עגבים בזמנינו, והזמר ציון גולן. והתייחסות לטענה כי דברים הללו הינם בגדר 'קיצוניות', וביאור המושג קיצוניות שהוא שלמות.

איסור שירי עגבים הוא גם לאותם אשר לא מבינים את המלים, מכיון שיש בהם השפעה על טהרת הנפש וקדושתה.

האם ישנן השפעות סגוליות שליליות בשמיעת שירי עגבים וכד' אפילו דרך מכשירים אלקטרוניים.

המשך בעניין הנדון מי חיבר את הבקשה ריבון כל העולמים וכו', שמומלץ לאמרה לאחר קריאת שיר השירים. בבקשה הנז'ל אין מניעה מלומר את המלים 'ובזכות טעמיו', גם אם קוראים שה"ש ללא טעמי המקרא. וראיה מן התפילה על הפרנסה, שאומרים לאחר לדוד מזמור וגו'.

למה אומרים בבקשה הנז'ל, ריבון כל' העולמים, ולא 'ריבון העולמים'. מה באה לרבות המלה 'כל'?

השלמת ביאור דברי הכסף משנה בדעת הרמב"ם, בעניין לאו ד'לא תשנא את אחיך בלבבך', ותשובה לשאלה מהו החידוש שישנו בכך, ומהי הסיבה שכתובה המלה 'בלבבך'. ג' הסברים בהבנת דעת הרמב"ם בעניין זה. לגבי דברי הר"א בן הרמב"ם, כי ישנם דברים שאביו הרמב"ם בעצמו נהג אותם, למרות שלא הביאם בחיבורו משנה תורה. פירוש המלים שכתב, וכל זה דרש 'גלוי-ההבנה'.

בשבח הספר החדש אור הנר חלק רביעי, שיצא לאור כעת לרגל יום פטירת הגר"נ רצאבי זצ"ל.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחבורות "שערי יצחק" – 797

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"י"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת נכדי החתן היקר הרב שמואל רצאבי הי"ו, בן הרה"ג משה שליט"א. והכלה מוריה שתחי', בת רבי נועם בשארי יצ"ו. אשר באו השבוע בברית הנישואין בשעט"מ. בעבור שאבי החתן – הרב משה – התנדב ומתנדב תמיד ביד רחבה ובנפש חפיצה למוסדות יד מהרי"ץ. יה"ר שיזכו לבנות בית כשר נאמן וטהור בישראל, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, הולכים במסורת ומנהגי אבותינו ורבותינו נע"ג, אכ"ר.

וכן השיעור מוקדש לרפואת יוסף בן יהודה לרפואת הגוף והנפש, בעבור שהתנדבו בעבורו למוסדות נתיבות מהרי"ץ. וכן השיעור מוקדש על ידי רבי ישראל דוב בן יקותיאל יהודה אלעזר הי"ו, מארצה"ב, להצלחתו בפרנסה ולהצלחת נות ביתו וכל בני משפחתו, ושיזכו לבן זכר. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש על ידי רבי ברוך בן מרדכי הי"ו, לרפואת גיטתו האשה היולדת מרת עדן בת רפאל שתחי', לבריאות איתנה ונהורא מעליא. ולהצלחת גיסו רבי יעקב גיגי הי"ו ובנם נ"י, שיזכו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בזמנו, ושיגדל לתורה לחופה ולמעשים טובים, יחד עם כל בני ביתם שיחיו. וכן להצלחת אחיו משה לזיווג הגון. והצלחתו והצלחת רעייתו מרת רות שתחי' לזרע של קיימא. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש להצלחת ידידנו רבי שמעון עדיאל בן שקד הי"ו, ורעייתו מרת אריאלה אַמא בת דן שמואל שתחי', מארצה"ב, להצלחה שיפקדו בזרע של קיימא בקרוב ממש, ושההשתדלות שלהם תשא פרי, ולהצלחה בכל העניינים, בעבור שהתנדבו ומתנדבים תמיד לכולל נתיבות מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, והזקוקים לרפוא"ש – השם ברוך הוא ישלח להם רפוא"ש בתוך כל חולי עמו ישראל, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

דברי הפלא יועץ על מאמר הגמ' [ברכות ו:] כל המשמח חתן וכלה זוכה לחמשה קולות, כי אין האדם מחוייב בכך אלא כפי יכולתו, כגון לשורר לפניו וכו', אבל לא שירי גויים או שירי עגבים וכו'. ביאור כי מה שנקט כי סיבת האיסור היא מפני שאין תועלת בכך וכו', ולא כתב בפשיטות מפני שהדבר אסור באיסור חמור, זהו מפני שאפילו לפי שיטתו דס"ל דבעלמא אמרינן גדולה עבירה לשמה, בנדון דידן אין היתר.

ידוע המובא בגמרא במסכת ברכות [דף ו' ע"ב] אמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. שנאמר [ירמיהו ל"ג, י"א] קול שִׁשֹׁן וְקול שִׁמְחָה קול חֶתֶן וְקול פֶּלֶה. קול אֲמִרים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת וגו'.

ואם משמחו, מה שכרו? אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה, שניתנה בחמשה קולות. שנאמר [שמות י"ט, ט"ז י"ט] וְיִהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיַּת הַבְּקָר, וְיִהְיֶה קֶלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקוֹל

שֹׁפָר וגו'. וְיִהְיֶה קוֹל הַשּׁוֹפָר וגו' וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל.

הנני אומר את הדברים, להצלחת החתן נכדי – כיון שהיינו ב'שבת'החתונה, חזרנו קצת מאוחר, על כן היה קצת עיכוב. במחילה מהציבור – יהי רצון שיזכה החתן עם בת גילו, בת ידידנו רבי נועם בשארי הי"ו, שהוא כשמו ידיד 'נעים' הליכות וכו'. וכן סב הכלה, ידידנו הנכבד רבי אבנר חדר הי"ו. שניהם ידידים ותיקים, אשר קשורים אִתָּנוּ בעבותות אהבה, רבי־פעלים לתורה ולתעודה, ירבו כמותם בישראל.

בעל פלא יועץ, מביא את המאמר דלעיל [בתחילת ערך 'חתן'], והוא כותב כמה דברים חדשים.

נראה – כך מובן מדבריו – שהוא הרגיש בקושי של־אנשים, לקיים את ההלכה הזאת, לשמח את החתן. לא כל אחד, יכול לעשות זאת. לכן הוא בא ואומר, אל תחשבו שדבר זה קשה.

וזה לשונו שם, כל אדם, אינו חייב אלא כשיעורו. את אשר בכחו לעשות יעשה לשמח חתן, בעשות מה שנראה לו שהוא רצונו. האדם אינו צריך להתאמץ, בקושי מיוחד, אלא יעשה כפי האפשרויות שלו.

כגון, לשורר לפניו, ולדבר לפניו מילי דבדיחותא וכדומה, מלתא דלית בה ביטול יראת הבורא.

לא ניכנס כעת לכללות הנושא, כתבתי על כך בס"ד בשלחן ערוך המקוצר [נישואין סי' ר"ז דף ס' הערה צ"ו], הבאתי כמה אפשרויות לשמח את החתן. ומדברים כבר על העניין הזה בכמה וכמה ספרים. הבאנו שם גם את דברי הגאון רבי עקיבא איגר – זהו דבר מפורסם – כי כאשר החתן הוא אדם מאד פשוט, אזי אומרים לו מלתא דבדיחותא בכדי לשמחו. ואם הוא קצת בן תורה, אומרים לו דברי אגדה. ואם הוא תלמיד חכם, אומרים לו דבר לפי הכשרון שלו, איזה חידוש בתורה. לפי הרמה שלו. כל אחד, במה שהוא שמח.

לפני כן בגמרא שם מובא בזה"ל, אמר רב אשי, אגרא דבי הלולא, מילי. ופירש רש"י, לשמח החתן בדברים. אם כן, הדבר יכול להיות גם בדברי תורה.

ויאמר לו, ראה חִיבֵתְךָ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שְׂמוּחַל לְךָ
עַל כָּל עוֹנוֹתֶיךָ. וְהוּא אָמַר, שְׂאתָה דוֹמָה
לְמֶלֶךְ, שֶׁהִכָּל חַיִּיבִים בְּכַבּוּדְךָ, וְרוּצָה בְּשִׂמְחַתְךָ,
וְצִוְיָה עֲלֵינוּ מְאֹד לְשִׂמְחָה. שִׂמַּח בְּחֹר, כִּי זֶה
הַיּוֹם עָשָׂה ה' שֶׁתִּשְׂמַח בּוֹ, וְזֶה הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְלֹא
יָשׁוּב וְכו'.

הַכֹּל טוֹב וִיפָּה. אֲבָל עֲמַדְתִּי בְּתִמְיָהָה, כְּאִשֶּׁר
קִרְאתִי אֶת מֶה שֶׁהוּא כָּתוּב בְּשׁוּרוֹת הַקּוּדְמוֹת,
לִגְבִי כִּי חָזָו אֵין לְשִׁיר שִׁירִים שֶׁל גּוֹיִים, אוֹ שִׁירֵי
עֲגָבִים. לְכַאוּרָה, מֶה הִיָּה צָרִיךְ לְהַסְבִּיר? לְמֶה אֵין
לְשִׁיר זֹאת?

פְּשׁוּט מְאֹד, מִכּוֹיִן שֶׁהִדְבֵּר אֲסוּר בְּאִיסוּר חֲמוּר.
וְכֵן נִיבּוֹל פֶּה, יָדוּעַ מֶה שֶׁהִגְמֵרָא אוֹמֶרֶת בְּמִסְכַּת
שֶׁבֶת [דָּף ל"ג ע"א], כְּמֶה חֲמוּר עוֹוֹן נִיבּוֹל פֶּה.
בְּעוֹן נִבְלוֹת פֶּה, צָרוֹת רַבּוֹת וְגִזְרוֹת קִשּׁוֹת
מִתַּחֲדָשׁוֹת, וּבְחֹרֵי שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל מֵתִים, יְתוּמִים
וְאַלְמָנוֹת צוֹעֲקִין וְאֵינָן נִעֲנִין. שְׁנֵאמַר [יְשַׁעְיָהוּ ט',
ט"ז] עַל בֶּן עַל בְּחֹרֵיו לֹא יִשְׂמַח אֲדָנָי, וְאֶת
יְתוּמָיו וְאֶת אֲלֻמָּנָתָיו לֹא יִרְחַם, כִּי כָּל חֲנָף וּמִרְעָה,
וְכָל פֶּה דֹבֵר נִבְלָה. בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אָפּוֹ, וְעוֹד
יָדוּ נְטוּיָה. הִדְבֵּר הַזֶּה חֲמוּר מְאֹד מְאֹד.

וְכֵן לִיצְנוּת, וְכִי זֶהוּ 'מוֹשֵׁב לִיצִים'? מִלְּתָא
דְּבִדְיָחוּתָא, כֵּן. אֲבָל לֹא לִיצְנוּת. וְעֵיין עוֹד
בְּגִמְרָא נְדָרִים דָּף נ"א רִישׁ ע"א, וּבְחִידוּשֵׁי אֲגוּדוֹת
לְמַהֲרָ"ל וְהַגְהוֹת הַיַּעֲבֹ"ץ שֵׁם, וּבִשְׂאֵר הַמִּפְרָשִׁים.
אִם־כֵּן, הֵייתִי מִצְפָּה שִׁיגִיד בְּעַל פֶּלֶא יוֹעֵץ כֶּךָ,
'אֲבָל לֹא תֵּהֵא כֹּזֵאת בִּישְׂרָאֵל, לְשׁוֹרֵר שִׁירֵי
גּוֹיִים, וְשִׁירֵי עֲגָבִים, וְלִדְבֵּר דְּבָרֵי נִבְלוֹת וְדְבָרֵי
לִיצְנוּת, בְּשִׁבִּיל לְשִׂמְחַת חֲתָן – וְהַסִּיבָה הִיא – 'כִּי
זֶה אִיסוּר חֲמוּר'.

בְּרַם, עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁהוּא לֹא אוֹמֵר כֶּךָ, אֵלֹא
כָּתוּב בְּזֶה־ל', מֶה תוֹעֵלֶת יֵשׁ וְכו'. מֶה יֵצֵא מִכֶּךָ?
וְהוּא מִנְמַק זֹאת בְּכֶךָ, כִּי הֵגַם שֶׁחֲתָן יִשְׂמַח,
נִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאבֵּל. הַנֶּפֶשׁ שֶׁל־חֲתָן תֵּאבֵּל.

אוֹלֵי יִשְׁנֵם כְּאַלֶּה שִׁיכּוּלִים לְחֻשׁוֹב, כִּי הַכוּוֹנָה הִיא
כִּלְפֵי נֶפֶשׁ הָאוֹמֵר. אֲבָל לֹא מִסְתַּבְרָא, מִכּוֹיִן
שֶׁהוּא מְדַבֵּר עַל הַחֲתָן.

וְלִמָּה הַנֶּפֶשׁ מִתְאַבֵּלֶת? כִּי הוּא מִכְעִים אֶת בּוֹרְאוֹ.
עֵיין 'מִכְעִים' שִׁיךְ גַּם כִּלְפֵי זֶה שֶׁאֵמַר, אוֹלָם
הַמְדוּבֵּר כֵּעַת הוּא הַחֲתָן, מִכּוֹיִן שֶׁכֵּעַת הוּא נֶהֱנֶה
מִן הַדְּבָרִים הַגְּרוּעִים הַלָּלוּ, וְאִכֵּן בְּאוֹפֶן חִיצוֹנִי

עַל מַהֲרָ"ם שִׁיק סִיפְרוֹ, כִּי הוּא הִיָּה מְדַגֵּג אֶת
הַחֲתָן. כְּנִרְאָה הַחֲתָן הֵהוּא, אִי אִפְשָׁר הִיָּה לְשִׂמְחָה
אוֹתוֹ בְּאוֹפֶן אַחֵר, אוֹ לֹא הִיָּה פְּנֹאֵי, ע"כ הִיָּה
צָרִיךְ לְדַגֵּג אוֹתוֹ. כָּל אֶחָד, כְּפִי מֶה שֶׁהוּא.

הַעֲרָה מִהִקְהָל: יֵשׁ לְעֵיין לִפְנֵי הַמִּקְוֵב לְבִזְמִנֵּינוּ
שֶׁכָּל מִשְׁתַּתֵּף בַּחֲתוּנָה נוֹתֵן מִתְּנָה לַחֲתָן וּלְכָל־הָ,
הָאִם נִחְשָׁב שֶׁמִּשְׂמַחֲסוֹ. וְמֶה שֶׁאֵמַר בְּגִמְרָא שֵׁם
אֲגָרָא דְּבִי הִילּוּלָא מִלִּי, וּפִירֵשׁ רִשְׁ"י לְשִׂמְחָה
הַחֲתָן בְּדְבָרִים ע"כ, רַבּוֹתָא קָא מִשְׁמַע לָן. וְלִפְנֵי
מֶה שֶׁעֵינֵינוּ קִצְתָּ, הַדְּבָר תִּלּוֹי בְּמַחְלוּקַת הָאִם
בְּדְבָרִים דּוּקָא.

תְּשׁוּבַת מֶרֶן שְׁלִיט"א: בְּשַׁע"ה סִימָן ר"ו סוֹף סַעִיף
י"ג הַעֲלִינוּ בְּס"ד שְׁמַקִּיִּים בִּזָּה אֶת הַמִּצְוָה.

אוֹמֵר הַפֶּלֶא יוֹעֵץ, אִם הֵינִךְ יוֹדֵעַ לְשִׁיר, תְּשִׁיר. וְכֵן
אִם הֵינִךְ יוֹדֵעַ לְהַגִּיד אִיזָה דְּבָר שֶׁהוּא מִשְׂמַח.
אֲבָל הוּא בֹא וּמְדַגֵּשׁ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֶּה 'בִּיטוּל'
יִרְאָת הַבּוֹרָא'. וּמִמְשִׁיךְ לְפֶרֶט, אֲבָל לֹא תֵּהֵא
כֹּזֵאת בִּישְׂרָאֵל, לְשׁוֹרֵר שִׁירֵי גּוֹיִים, וְשִׁירֵי עֲגָבִים,
וְלִדְבֵּר דְּבָרֵי נִבְלוֹת וְדְבָרֵי לִיצְנוּת, בְּשִׁבִּיל
לְשִׂמְחַת חֲתָן.

שִׁירִים שֶׁל גּוֹיִים? וְשִׁירֵי עֲגָבִים? שֶׁהֵם דְּבָרִים אִשֶּׁר
מְעוֹרְרִים אֶת הַיִּצְהָר, דְּבָרֵי חֲשֶׁק. דְּבָרֵי נִיבּוֹל
פֶּה? דְּבָרֵי לִיצְנוּת? חֶסֶד וְשָׁלוֹם. חֲלִילָה. לֹא תֵּהֵא
כֹּזֵאת בִּישְׂרָאֵל.

וְהוּא מִנְמַק לְמֶה לֹא, כִּי מֶה תוֹעֵלֶת יֵשׁ, אִם
יִשְׂמַח לֵב הַחֲתָן, וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאבֵּל, בְּאִשֶּׁר
מִכְעִים אֶת בּוֹרְאוֹ.

כֵּעַת הוּא מוֹסִיף לָנוּ דְּבָר, שֶׁחֻשְׁבְּנִי כִּי הוּא
הַיְחִידִי בִּזָּה, אֲבָל הָעֵינִין מִתְאַיִם לוֹ – לְבַעַל פֶּלֶא
יוֹעֵץ – לְהַגִּיד אֶת הַנִּקּוּדָה הַזֹּאת, וּז"ל, וְעִיקָר
שִׂמְחַת חֲתָן תִּהְיֶה, כְּאִשֶּׁר יוֹדִיעֵנוּ מֶה שֶׁגִּילּוֹ לָנוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל
עוֹנוֹתָיו (יְרוּשְׁלָמִי בְּכוֹרִים כ"ג, ה"ג. וְעִי' רִשְׁ"י
בְּרֵאשִׁית ל"ו, ג').

לְמַדּוֹ זֹאת מֵעֵשׂוֹ, כְּפִי שְׁנֵאמַר [בְּרֵאשִׁית כ"ח,
ט'] וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל, וַיִּקַּח אֶת מִחְלַת בֵּת
יִשְׁמָעֵאל. אִפִּילוֹ רִשַׁע כֹּזֵה גָדוֹל, נִמְחָלוּ לוֹ אוֹ
עוֹנוֹתָיו.

שַׁעַל כֵּן, עַתָּה לְחַנְנָה עַל נִפְשׁוֹ, שִׁיזְהָר וְיִשְׁמַר
שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד לְכַסְלָהּ. כֵּעַת יֵשׁ לוֹ הַזְדַּמְנוּת־פֶּן,
לְפָתוֹחַ דָּף חֲדָשׁ. תִּיזְהָר. מֶה שֶׁהִיָּה, הִיָּה. אוֹלָם
מִעֲכָשׂוֹ, מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ חוֹשְׁבָנָא טַבָּא.

הוא שמח, אבל נפשו הפנימית, שהיא רוחנית, היא מתאבלת. כואב לה.

לכאורה, לא זאת מה שהפלא יועץ היה צריך להגיד. אלא הוא היה צריך להגיד הרבה יותר 'חזק', שאסור לעשות זאת. וזהו.

נראה לענ"ד בס"ד, כי הפלא יועץ דבר גדול דיבר. הוא הולך לשיטתו. בעל פלא יועץ, בהרבה מקומות בספרו – לכל הפחות בשבעה מקומות, חוץ ממה שהוא כותב בספריו האחרים, אורות אילים, יעלוז חסידים, שגם בהם הוא הולך באותה הדרך – הוא סובר כפי השיטה שגדולה עבירה לשמה. פעמים רבות, הוא הולך בדרך הזאת, גדולה עבירה לשמה. דיברנו על הנושא הזה בהרחבה בעבר ונעייין בהרחבה בשיעורי מוצש"ק ויגש, ויחי, שמות, בא, בשלח, שנת התשפ"ב. ומוצש"ק משפטים, תרומה, תצוה, כי תשא, שנת התשפ"ד. אחרי מות וקדושים, ומוצש"ק בהר ובחקתי, שנתנו זו, הבאנו שהגר"ח מואלאזין אמנם צועק חמס כנגד זה, אבל אמרנו כי זאת שיטת יחיד.

ועד כדי כך – מכיון שישנן לכך סתירות וקושיות עצומות – ישנם כאלה האומרים, כי הגר"ח מואלאזין אמר זאת רק בשביל לסתום את הפירצה של חסידי הבעש"ט. כי החסידים השתמשו במושג הזה, קצת יותר מדאי. כגון, שמאחרים את זמן התפילה, מכיון שסוברים כי עדיין אינם יכולים להתפלל. עושים דברים כנגד ההלכה, כאשר המטרה היא אמנם לשם שמים. וכדומה. והנימוק, גדולה עבירה לשמה. בכדי לגדור את הפירצה הזאת, הוא יצא חוצץ כנגד זה, וכתב כי ברור שהדבר אסור, כי כל זה היה לפני מתן תורה וכו'.

לא ניכנס כעת אל הנושא העמוק הזה, כי כבר דיברנו על כך [בשיעורים שם], וגם הדפסנו על כך מאמר מיוחד בקובץ דברי חפץ [גליון כ"ד].

בכל אופן, בעל פלא יועץ, בהרבה מקומות הוא כן הולך בקו הזה.

גם בעניין שהוא מביא ממש סמוך לפני כן [ערך 'חשוד'], לגבי אנשים שישנן להם חומרות בענייני המאכלים, כתב בהדיא בזה"ל, אמרו ז"ל (דרך ארץ רבה פ"ה) כל אדם יהיו חשודים בענין כלסטים, כדי להישמר מהם. ואם כך אמרו

בשביל לשמר גופו וממונו, על אחת כמה וכמה לעניין איסורים, שצריך לחשוד לכל אדם, שמא אינו נזהר כראוי.

ולא יסמוך על כל אדם במאכלים ושתיות, עד שיהא הדבר ברור לו שהוא נזהר כמותו. ובפרט אם כבר הוא חשוד, שאין להאמינו אפילו בשבועה. שהחשוד על הדבר, לא דנו ולא מעידו.

ואשרי אנוש יעשה זאת, שלא לילך לאכול בבית אחר, כי לא כל אדם זהירים בשמירת היינות ממגע גויים, ואינם זהירים בבדיקת התולעים הנמצאים בחמץ ובירקות, ובנטיילת ידים שחרית כראוי, ובנקיות מן החלב, ומבשר בחלב, ובשמירת שבת שלא להחם על ידי גויים וכדומה.

אבל, לא כל אדם יכול לעשות זאת. דאיכא דאתיקורי מתיקרו ביה. ואם לא ילך אצלם בשמחתם, איכא משום איבה וקלקול סעודה וכו'.

אם הוא ילך ולא יאכל, הם ייעלבו. לאותו אדם ישנן כל מיני חומרות של חסידות, אולם כעת הוא בתורת אורח, א"כ מה הוא יעשה? בעל פלא יועץ, צריך לתת לו עצות ופתרונות לכך. אותו אדם בא לשאול את הרב, מה עושים כעת? הנני הולך כעת אל האנשים הללו, אשר אינם מקפידים, מה עלי לעשות?

על כך הוא אומר, ומי שהוא מוכרח לילך, על כל פנים יעשה הצלה פורתא, שישאלם אם נזהרו לבדוק אחר התולעים, ושלא להחם חמין בשבת.

ואם לא יוכל לעשות זאת – אם אינו יכול לשאול, משום מה לא נעים לו, או לא מסתדר לברר – לפחות ימשוך ידו מן המאכל, כאשר יוכל, באופן שלא ירגישו בו. תאכל כמה שפחות. תצמצם במאכל. לא לאכול כזית בכדי אכילת פרס... מאחר וישנן חששות וכו', תצמצם את הנזק ככל האפשר.

وهוא רחום יכפר, כי גדולה עבירה לשמה (הוריות דף י" ע"ב). וכו'.

הוא נותן כל מיני עצות, לאותו אדם שמסתבך בבעיות כאלה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם לאחר מחשבה, נראה לי שהדבר אינו יכול להיות, כי אם כן הוא היה צריך לטעון הרבה יותר מכך. לא רק ש'נפשו עליו תאבל'. אם הינך משמח אותו, ולאחר מכן עושה אותו עצוב, יצא שכרו בהפסדו. אם כן, נשארו הדברים כפי שדיברתי מקודם.

וע"ע שם בע' שמחה, שכתב בעניין זה בהרחבה, אבל בכיוון אחר. ודוק.

תגובה למכתב בעניין שירי עגבים בזמנינו, והזמר ציון גולן. והתייחסות לטענה כי דברים הללו הינם בגדר 'קיצוניות', וביאור המושג קיצוניות שהוא שלמות.

הסיבה שהנני אומר את הדברים הללו, היא מפני שקיבלתי מכתב חשוב מידידנו הרה"ג שלמה חגבי הי"ו, מחבר הספר זהב שבא [על משנ"ב הלכות פסח וכו'], בזה הלשון, לק"י, אור ליום שהוכפל בו כי טוב לסדר זאת חוקת התורה ה'תשפ"ה ב'של"ו.

לכבוד מו"ר ועט"ר הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א, המדריכנו בנתיבות ההלכה ההנהגה וההשקפה הצרופה והטהורה.

בענין מה שדיבר כת"ר שליט"א בשיעור פ' בהעלותך בשנתנו זו אודות הזמר ציון גולן. הבעיני העיקרית אצל אותו זמר, אלו שירי העגבים שהוא מערבב. עוד מעט ניכנס יותר לפרטי הפרטים.

אין כעת פנאי לקרוא בפניכם את כל מכתבו, אבל העורך ידפיס בחוברת שער"י את המכתב בשלמותו [וכדלקמן].

עד היום חששתי שאני בבחינת כובש נבואתי, ואינני מוציא לאור מה שראו עיני על כת"ר, אשר יש ממנו חיזוק עצום לציבור, וממנו ילמדו וכך יעשו. ואם זיכה אותי הבורא יתברך בזכות עצומה וראיתי זאת, בודאי אינו בכדי, ומן החיוב להוציאו לציבור כדי שיהיה תועלת. וכעת נחה דעתי שהגיע הזמן מן השמים.

בדידי הוי עובדא, כד הוינא טליא לפני שבע עשרה שנה אור ליום שלישי ל' שבט ה'תשס"ט ב'ש"כ, הוזמנתי עם משפחתי לשמחת בר מצוה, שהתקיימה באולמי ברסלב רחוב שלמה המלך 5 בני-ברק. וזכינו שגם כת"ר שליט"א הגיע.

מכך למדתי את העניין הזה, לגבי 'חזור וניעור'. כי ישנם הרבה אנשים שאינם מחמירים בחזור וניעור בפסח, ולפעמים כאשר מתארחים אצלם, הדבר עלול להביא ח"ו לסכסוכים וכו'. לכן בשנים האחרונות נטיתי כבר לקבל את הקו הזה, כי העניין הזה של 'גדולה עבירה לשמה' יכול להיות פתרון. אבל העיקר הוא, שהכל יהיה במינוח הנכון ולשם שמים.

[שאלת העורך: האם מ"ש מרן שליט"א בשע"ה ח"ו סימן ר"ד אמצע סעיף ו', איננו ג"כ מן הטעם הזה?]

תשובת מרן שליט"א: אין קשר לנ"ד].

בכל אופן, זוהי דרכו ושיטתו של הפלא יועץ. אם כן, לפי זה הדבר מובן. אותו אדם שואל את הרב [פלא יועץ], אני אינני יודע לשיר, אלא אך ורק שירי עגבים. אין מה לעשות. אין לי עכשיו אפשרות אחרת לשמח את החתן. מה עושים? והשאלה היא, מצד שהרי נקיטין גדולה עבירה לשמה. המטרה היא, שהחתן ישמח. החתן איננו צדיק, בשבילו הדברים הללו ישמחו אותו, האם הדבר מותר או אסור?

בא הפלא יועץ ועונה לו, אם זהו מה שהינך טוען, הדבר לא יעזור. בנדון דידן, 'גדולה עבירה לשמה' זה לא פתרון. כי מה תועלת יש וכו'. נכון שהחתן ישמח, אבל הנפש שלו עליו תאבל, הוא מכעיס בכך את בוראו. א"כ האמת היא, שהשמחה הזאת היא איננה שמחה אמיתית. הגם שרואים כלפי חוץ, שהחתן מבודח ומאושר, אבל בפנים, הנשמה היא אבילה.

לכן, לבעל פלא יועץ לא היתה תשובה כנגד הטענה הזאת, רק מן הנימוק שכתב. כי מבחינת גדולה עבירה לשמה, לכאורה אכן השאלה היא צודקת, אבל הוא אומר כי כאן הדבר לא יעזור.

חשבתי, בהשקפה הראשונה, כי מה שכתב בזה"ל 'נפשו עליו תאבל', אולי הוא מתכוון, כי נכון שאולי החתן ישמח במשך חמש דקות, אולם בסופו של דבר הוא יהיה מדוכא. כיון שסה"כ הוא שמע – הנפש שלו שמעה – דברים שהם אסורים, לכן בסופו של דבר הוא יהיה עצוב ומדוכא מכך. כעת הוא שמח, ואח"כ הוא יהיה עצוב. כך סברתי בהתחלה, כי אולי הוא מתכוון גם לכך.

עד שאין אזני שומעות את קול השירה היוצאת מהזמר הנז"ל. ואף היום כשאני נמצא בשמחות ומפעילים את השירה של הזמר הנז"ל, אני יוצא החוצה יחד עם ילדי. ומצטער מאד שאחרים רבים וטובים נשארים לרקוד לקול השירה הזאת. אך דנתי אותם לכף זכות, שהם לא זכו לראות את מה שעניי זכו לראות על כת"ר שליט"א.

דרך אגב, כעת הנני מבין, מדוע הוא זכה למה שהרבה לא זכו. הוא שמר את עצמו מכל מרעין בישין, הוא זכה להתקדש ולהיטהר ב"ה, וחיבר את הספר זהב שבא, ועוד ידו נטויה. ב"ה בנתיים הוא הדפיס על הלכות פסח ועל הלכות שבועות. בזכות כך שהוא שמר על עצמו בקדושה ובטהרה, הוא זכה ב"ה להתקרב אל הקודש, ולפעול. ישנן לכך תוצאות.*

כעת תשמעו דבר חדש, שלא ידעתי, אבל בסוף כן נודע לי גם מכיוונים נוספים.

לצערי שמעתי כאלה שטענו שכת"ר שליט"א קיצוני מדאי בזה, ולכן אין מן הצורך לשמוע לו. לסתור טענה זאת, יעיד המעשה שנאמר לכת"ר שליט"א בשיעור הנז"ל שאין זה מן הקיצוניות אלא מן ההכרח הבלתי נמנע.

ומזה נתבונן, למה צריך להיכוות וללכלך את עצמינו ולחיות על בשרינו ולשתות את כוס התרעלה, ואח"כ לומר הרב צודק. נאמין לרב בעיניים עצומות אשר הוא את טובתינו מחפש, כדת תורתנו הקדושה לידע מה המעשה אשר יעשון.

נראה לענ"ד, שאם הציבור שומעי לקחו של כת"ר שליט"א, יקחו דברים אלה ברצינות רבה, וישתדלו להשפיע במשפחה המורחבת של כל אחד ואחד, שכל שמחה שמפעילים בה שירים מהזמר הנז"ל, יצאו הציבור החוצה כמעשי כת"ר שליט"א בעצמו – אם בעל השמחה משמיע כאלו שירים, הננו 'מפגינים' ויוצאים – ובכך יראה בעל השמחה שהוא נשאר לרקוד לבד, עם בנו או חתנו, יחד עם מיעוטא דמיעוטא קלי דעת, אז לשמחה הבאה הוא יחשוב טוב טוב אם להזמין שירים מהזמר הנז"ל או לא. ועוד, שיהיה בזה הנהגה ומחאת ציבורית, ולא הנהגת היחידים.

והנה לאחר שכת"ר שליט"א סיים את דרשתו הנפלאה, אזי מי שהיה אחראי על השירים (מחוסר ידיעה גם שלו וגם של בעל השמחה), הפעיל שיר "אחי בני תימן" של הזמר הנז"ל.

דרך אגב, נוסף כי השיר הזה הוא שיר פסול, לא בגלל התוכן שלו, אלא בגלל המחבר שלו. מי שחיבר את השיר הזה, זהו אדם שהיה שונא בני תורה. צריכים לפסול להרחיק ולהוקיע את השיר הזה, רק בגלל המקור שלו נענין שיעור מוצש"ק ראה התשע"א (הובא בחוברת שירה כשרה עמ' 121), ושיעור מוצש"ק תצוה התשפ"א, ומוצש"ק קרח התשפ"ה. וישנם עוד דברים שהוא עשה, כל מיני פעולות. ההשקפות והדרכים וההנהגות שלהם, הם משהו כמו 'רפורמים'. למשל בסידור שהוא הדפיס, במקום ברכת 'שלא עשני גוי', כתוב נוסח חדש, שעשני ישראל. ובברכת רופא חולי עמו ישראל, שבתפילת שמו"ע, כתוב בסידורו 'בא"י רופא חולים'.

הם עשו שינויים, כמו בסידורי הרפורמים שבארצות הברית. לצערינו, זה יצא מתוך המחנה שלנו. אבל, מחוץ למחנה מושבו.

ממשיך ומספר הרב שלמה חגבי הי"ו כך, באותו רגע ראיתי איך כת"ר שליט"א סותם שתי אזניו בשתי ידיו, ובורח מן האולם בזריזות כבורח מן האש. והיות ורצינו במשפחתנו לשאול את כת"ר שליט"א שאלה בהלכה, רצינו אחריו בזריזות כולנו יחד. ומי שמכיר את אולמי ברסלב (הגדול) הנמצא ב-1 מתחת לקרקע, והכניסה אליו הוא מסוף החצר של תלמוד תורה ברסלב. והנה אנחנו רואים שכת"ר שליט"א לא עוצר את בריחתו, אפילו שיצא מן האולם ועלה את המדרגות לקומת קרקע. ולא נרגע עד שיצא מן החצר של התלמוד תורה ברסלב, והגיע למדרגה, ופיו ממלמל "היוצא מן הטמא טמא".

רק אז כת"ר שליט"א עצר ונרגע, שרק במדרגה כבר לא שמעו כליל את השירה, ואז שמע את שאלתינו.

מאז שראיתי זאת, נחקק בי מחזה זה עמוק עמוק, והותיר בי רושם חזק מאד. עד שגם כשאני הקטן הייתי בשמחות וכן בחתונות של חבירי בישיבה, הייתי יוצא ומתרחק מן האולם

שערי יצחק – השיעור השבועי

בעבר כל פעם הייתי צריך להזים שמועות. כגון שאמרו בשמי, שאני כעת מכשיר אותו, כי הוא חזר בתשובה. שאפשר לשמוע אותו. שחזרתי בי. אבל לאחר שדיברתי על כך בשיעור, בדברים מפורשים, ראו כבר שלא יוכלו להגיד עוד שחזרתי בי, ע"כ כעת מפיצים דבר חדש, שזאת קיצוניות. כעת הם מוצאים להתגונן, בכל מיני דרכים אחרות.

כנראה שישנם אנשים, שהם נמצאים בתוך המדמנה הזאת. אומרים, כי מי שנמצא בזבל, שעובד בביוב, איננו מרגיש את הריח הרע. מי ששקוע בכך, הוא כבר לא מרגיש, אין לו את החושים הדקים והעדינים להבחין מה טוב, ומה אינו טוב.

*

צריכים להבין, מהו המושג 'קיצוניות'.

לשלח, ישנן ארבע קצוות. ימין ושמאל, מעלה ומטה. דרום צפון מזרח ומערב. בציבור ישנו מושג של 'קיצוניות', כגון שישנם 'ימניים' וישנם 'שמאליים'. כל אחד מחליט להיכן ללכת, לפה או לפה. מראש הם קובעים להיכן ללכת, ימינה או שמאלה. וכבר אינני מדבר על כאלה, שהולכים עד הקצה, ולבסוף הם נופלים...

אצלינו, אין קיצוניות. אנחנו לא קובעים מראש, האם ללכת ימינה, או שמאלה. ישנה תורה, והתורה היא שאומרת לנו מה להגיד. זה לא שמחפשים מראש, לאיזה צד ללכת. ההיפך. דרך התורה ודרך ההלכה, זאת דרך ממוצעת. השלחן ערוך, זה לא חומרות, ולא קולות, אלא זאת דרך המלך. דרך המלך נלך.

זאת דרך התורה. תורתנו הקדושה והטהורה. מי שבא ומחליט מראש דבר, ולאחר מכן הוא מחפש ראיות לכך, זהו מעוות לא יוכל לתקן.

לצער, בזמנו הוצאתי פעם קונטרס ספר תורה המנוקד. כפי שאתם יודעים, ישנם בס"ת התימנים סימנים, באתנחא ובסוף פסוק וכו'. אעפ"י שמעיקר הדין הדבר אינו פוסל כלל, מ"מ רק טוב להימנע מפני שיש פוסלים. ועעמ"ש בזה בשע"ה חלק חמישי הלכות כתיבת ס"ת סעיף י"ז דף קס"ג. התפלאתי לשמוע אז חכם אחד, אשר טען לי, למה כתבת שעדיף לא לעשות את הסימנים הללו? אם אני אכתוב על הנושא הזה,

ובכך נצליח להוקיע זאת מתוך ציבור בני התורה הנשמעים לדעת תורה, ומקיימים מצות "ועשית ככל אשר יורוך" בכל דבר וענין.

וב"ה לא אלמן ישראל, ויש עוד זמרים טובים בעדתינו, וכלך אצל יפות. ואת"ל שאין כמוהו בכל מחנה התימנים, מכל מקום ענין תכלית השירה והזמרה בשמחות, הוא בבחינת גשמיות בשביל רוחניות לצורך מצוה לשמח חתן וכלה. ואם שמיעת שירים מהזמר הנז"ל היא נוגדת את דעת תורתנו הקדושה, אין בזה מצוה אלא להיפך חס ושלום. כך שלא הישגנו את המטרה שאליה שאפנו ורצינו להגיע. ואין המטרה מקדשת את האמצעים.

ועוד צריך לדעת ולהפנים היטב, שאין זה לרעתנו שאיננו שומעים שירים מהזמר הנז"ל, אלא לטובתנו. משום שכל אחד מאתנו רוצה לעלות ברוחניות, ועושה מאמצים לכך, להתמלא בתורה ובתפילה לקדש עצמינו. וברגע אחד ששומעים שיר מהזמר הנז"ל, אנו מפסידים בידיים את כל מה שהשקענו, כמו שמובא בגמרא בחגיגה דף ט"ו ע"א דברי תורה קשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית. ולא כל כמיניה של אחד שאין פנימיותו כפנימיותנו ואין ערכיו כערכינו, להורידנו ולהרוס עצמינו. ואם כן זה לטובתנו היחידה. על דרך מה שאמר מרן שליט"א בשיעוריו הנפלאים, בענין מניעת שמיעת שירים בימי ספירת העומר. הבאתים בספרי הקטן זהב שבא על סימן תצ"ג הערה ד' ד"ה אך.

יהי רצון שיהיה הדבר לחיזוק בקדושה בענין זה. ואם נזכה שיחזור הזמר הנז"ל בתשובה שלימה, ידע הציבור שזה רק בזכות כל אחד ואחד מאתנו שנמנע כעת מלשמוע שירים ממנו, והיציאה החוצה מן השמחות אשר משמיעים ממנו שירים. וכמו שאין מלך בלא עם, כך אין זמר בלא מאזינים.

ממני קטן תלמידך

שלמה חגבי.

שפתים ישק, וברוך יהיה, וירבו כמותו בישראל. לבסוף שמעתי מקרוב את הטענה דלעיל מעוד כיוונים, שזאת קיצוניות. אינני יודע, מי מפיץ את השמועות הללו, נראה לי שהדבר מגמתי. כי

אביא ראיות שהדבר כשר ומותר לכתחילה. כך הוא אמר.

השתוממתי על כך. כיצד הוא קובע כך מראש? הרי הוא עדיין לא למד את הנושא ביסודיות, ומראש הוא מחליט, כי הוא יחפש ויביא ראיות שהדבר מותר לכתחילה. אם כן, כל מה שימצא שישתור אותו, הוא ישים בצד, כי הוא מחפש רק את הדרך שלו.

אדם אשר קובע מראש מהו הפסק, מהי המסקנא? תלמד את הנושא, תראה מה התורה אומרת, מה הינך מבין להלכה מן הפוסקים, האם זהו לכתחילה, או עדיף, או רצוי, ואז תגדיר. אבל לא קובעים מראש את המסקנא. כי מי שקובע מראש את המסקנא, הוא כ"כ נגוע, עד שאיננו רואה.

ורואים במציאות, כי כך היתה הדרך שלו. כל מה שלא התאים לדרך שלו, הוא לא מביא זאת בכלל, או שהוא מביא זאת כלאחר יד, כביכול לצאת ידי חובה. הוא כמעט לא מתמודד עם כך. עור. סגיא נהור. כי השוחד יעור וגו'. [עייין בשיעור מוצש"ק תולדות התשע"ט].

ישנה תורה, שהיא אומרת לנו מה לעשות. אנחנו לא קובעים מראש שום דבר. ישנה הלכה.

לאידך גיסא, ישנה 'פשרנות', שבאה מחוסר יראת שמים, או מחוסר ידיעת ההלכה, או ישנם אנשים אשר באופי שלהם הם חלשים, שאינם יכולים להתמודד ולעמוד מול לחצים. וישנם אנשים שהם חמירימזג, חמומים, כך הוא הטבע שלהם. וישנם אנשים שהם ההיפך, דהיינו שהם אדישים, קרירימזג. והדברים שהם אומרים, הם כפי האופי שלהם. זה לא שישנה להם דעת תורה, או הלכה.

*

לגופו של עניין, ישנו מכתב מפורסם של החזון אי"ש [הובא בספר השקפתנו ח"ד דף 229], אודות כת המזרחי, שונאי שיטת הקיצוניות, ומשרישים שנאה מחרידה בלב ילדיהם לשיטה קדושה זו. שכתב רבינו הקדוש והטהור מרן החזון איש זיע"א ליבלחט"א ראש ישיבת "תפארת ציון" הגאון ר' יעקב שניידמן שליט"א. זהו מכתב מפורסם, ואביא בפניכם רק חלק קטן מן המובא שם.

הדוגל בבינוניות ומואס בקיצוניות, חלקו עם הזייפנים, או עם חדלי תבונה. אם אין קיצוניות, אין שלמות. ואם אין שלמות, אין התחלה וכו'. מה עלובה הבינוניות, הסואנת בוז לקיצוניות.

ישנו עוד מאמר בסגנון הזה, מהרה"ג חיים שאול קרליץ [הובא שם בדף 159, תחת הכותרת 'הקיצוניות – תעודת כבוד לנו'], שם כתב בזה"ל, הקיצוניות בענייני יהדות, אינה דרך של הפרזה, אלא זוהי דרך התורה.

קיצוניות, פירושה שלמות, קצה הדרך, השיא. וע"פ השקפת התורה, מחויב כל יהודי להיות שלם באמונה (בכל י"ג עיקרים) ובקיום המצוות. אינו רשאי למעט מהם כלשהו. מתנגד לקיצוניות משמעו, דורש לקצין מעט מן השלמות.

כפי שאומרים, 'לעגל פנות'.

ואם זה באמונה, הריהו נגוע בכפירה. ואם זה בקיום התורה – לא מנימוקי השקפה (במקרה כזה הריהו נגוע כנ"ל), אלא מתוך קלות ראש – הרי זה נגוע בפריקת עול.

אמנם כותב הרמב"ם בהלכות דעות, שצריך אדם לנקוט בדרך הממוצעת. אך כל זה אמור במדות ובהנהגה עם עצמו ועם הבריות, ובשום אופן לא בענייני אמונה, לא בשמירת התורה, ולא ביסודות ההשקפה של אדם מישראל וכו'.

ובהמשך הוא כותב כך, כדאי להזכיר מעשה (מובא בספר פאר הדור ח"א) שפעם אמר מרן זצוק"ל – החזו"א – לתלמידו הרב שלמה כהן ז"ל, כי אין לרחק את הבינונים.

אדם שכנראה היה מקורב בסביבת החזו"א, ורצו להרחיק אותו, כי ראו שהוא לא כ"כ מקפיד, לא מתנהג כפי שצריך. והחזו"א אמר, לא. אמנם הוא לא צדיק, אבל עכ"פ הוא בינוני.

ושאל התלמיד, א"כ מה חרי האף הגדול, על אנשי המזרחי? למה הרב כ"כ כועס על הפשרנים?

והשיב לו, המציאות של-בינונים, אינה שיטה. גם הבינוני, יודע שמוטב להיות צדיק גמור, אלא שמדמה כאילו אין זה לפי כוחותיו, ויצרו אנסו. אבל המזרחי דוגל בשיטה של-בינוניות, שואפים שכל בני ישראל יהיו רק בינונים,

שערי יצחק – השיעור השבועי

קיצוניות ופשרנות, פעמים נובעות מתכונה טבועה בנפשו של אדם, ופעמים כשיטת חיים. והמתבונן במכלול מעשיו, ישזור הנהגותיו אחת אל אחת לאותו מקור. ואם מדובר באדם קיצוני, ובייחוד מו"ר שענייני קדושה נוגעים לציפור נפשו, כמו שנראה בעליל מהנהגותיו וספריו, תגובתו הייתה צריכה להיות בערך – ברתחנות של קדושה, איזה גועל נפש... תפוס מרחק מהבן אדם הזה. תאמר לאשתו שהיא חייבת להתגרש ממנו וכו' (כפי ששמעתי מת"ח אחר).

ברם לא כך דרכו של מו"ר. תשובתו של כת"ר הייתה כדרך הפוסקים שדרכם בהלכה תמיד "שאינו יוצא לימין ולשמאל כלל, רק הולך בשווי" (מהר"ל נתיבות עולם נתיב הכעס א'), ו"חכם לב נקי הדעת, אשר מכיר לעצמו דרך ישרה ממוצעת" (מרן בשו"ת אבקת רוכל סי' רט"ו). הכל במידה במשקל ובמשורה. אלו היודעים ספר יעינו בספרי מו"ר ויוכחו לעצמם. וד"ל עכ"ל.

ויה"ר שיתברך בשפע ברכות, ממעון ברכותיו יתברך. מדה כנגד מדה, כשם שהוא משפיע לנו חידושי תורה.

*

ידידנו הרה"ג איתמר כהן שליט"א כתב אלי לפי בקשתי בעניין דלעיל בזה"ל, פעם אחת השתתפנו בחתונה של משפחה, בני תורה החרדים לדבר ה', ובני ישיבות ואף תלמידי חכמים חשובים לבושי פראק, היו מרקדים בשמחה ובהתלהבות לקולו של זמר, שהיה משורר שירים פסולים בלשון ערבי.

הסגנון הזה – של שירים ערביים – מצוי במה שנקרא 'גנאן', אלו שירי נשים, ולצערינו זה מצוי עם ריקוד 'דעסה'. אם תשימו לב, זהו סגנון אחר של שירה. כל השירים הללו, צריכים בדיקה.

עכ"פ מספר הרב איתמר הי"ו כך, אבא מארי זלה"ה – הרב שלום אפרים כהן – הזדעזע מן המחזה. הא כיצד תלמידי חכמים שומעים זאת, ולא זו בלבד שאינם מוחים, אלא עוד רוקדים? היתכן?

ואמר לנו, אילו היו הרוקדים מבינים מה אותו זמר אומר, היו מתביישים ובורחים.

ושוללים את הצדיק. אינם רואים בו את האדם השלם. ודרך זו, מובילה לכפירה ח"ו. ישנם כאלה, שיש להם 'שיטה' של בינוניות. זאת דרכם. הם אומרים מראש, כי זהו מה שצריך לעשות. מי שמתנגד לשלמות, ואומר כי הדרך היא בינוניות, לו אני מתנגד. משא"כ אותו אדם, הוא לא אומר שצריכים להיות בינוני. אלא שהוא בעצמו, אין לו את הכוחות הנפשיים, הוא לא כ"כ חזק ביראת שמים, לדקדק בכל דקדוקי ההלכה. הוא בינוני, אבל השאיפה שלו – כך רצונו האמתי הפנימי – להיות מושלם. אותו אדם אומר, אכן בודאי שזאת הדרך הנכונה, בודאי שצריכים לדקדק בהלכה בשלמות, וכמה שיותר להחמיר, רק שאני בעצמי אינני מסוגל, אני לא יכול. כל כי האיי גוונא, שאני.

*

נצרך כאן מה ששלח לי ידידנו הרה"ג חיים לוי שליט"א בעיקבות הדברים דלעיל.

לק"י ח"י אב ה'תשפ"ה ב'של"ו.

לכבוד מו"ר מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

ברצוני לשתף עם מו"ר מהרהורי ליבי לגבי מה שדיבר בעניין "קיצוניותו" של כת"ר.

הנני מזכיר למו"ר נשכחות. בזמנו שאלתי את כת"ר שאלה שמאוד הטרידה אותי. היה אדם שהייתי בקרבתו בעונותי הרבים, המתחזה כת"ח וצדיק, הלבוש באצטלא דרבנן, מחבר ספרים בענייני מוסר והשקפה (ומעט בהלכה), מדבר בנועם ומתהלך כאחד הגדולים אשר בארץ, אשר נודע לי בשחיתותו הרבה. מדובר במעשי כרת נבזים, אשר אינני רוצה להעלות על הכתב בחוששני שידיעת הרע תזיק. דמותו הרתיחה אותי.

היות שמדובר באדם בליעל שהיה לי מגע ישיר איתו, שאלתי לכת"ר הייתה, כיצד עלי לנהוג כלפיו, ומה לייעץ לנו"ב. לאחר מספר שאלות בירור, כת"ר אמר בבהירות: כפי הנראה, מדובר באדם שסובל מחולי נפש, בולמוס של תאוה שצריך כדורים... ועליך לדון אותו לכף זכות...

ובכן נתבונן בעובדא שלפנינו, כי שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד.

ישנה כאן נקודה. הם אמנם לא הבינו. אבל הרי הזמר ודאי מבין מה שהוא שר, בעוה"ר הוא יודע, הוא הדפוס זאת אפילו עם תרגום לעברית, עם פירוש. בושה וכלימה, לשיר זאת בפרהסיא. אולם יתירה מכך, גם חלק מן האנשים הנמצאים שם ושומעים זאת, הרי הם כן מבינים. ואיך שותקים?

הערה מהקהל: יש חכם אחד ששומע את גולן-בגדלן במקור, וכשאמרו לו, וכי אינך יודע שהרב רצאבי פסק שאסור לשמעו, ענה, אני אינני יכול, זה מוציא אותי מדכאונות.

תשובת מרן שליט"א: אוי ואבוי. זה דומה לצמא ביותר, שמוצא מים מלוחים ושותה אותם לרויה, ואיננו יודע שבזה הוא מגביר ומחמיר את צמאונו. זה שורש המחלה שלו. הנפש שלו חולה.

איסור שירי עגבים הוא גם לאותם אשר לא מבינים את המלים, מכיון שיש בהם השפעה על טהרת הנפש וקדושתה.

ברם למעשה, הדבר יותר מכך. אין טענה בכך שהם לא מבינים, כי גם כאשר לא מבינים, הדבר הזה מזיק. עיקר האיסור של שירי עגבים, הוא כלפי מי שמבין. זה כמובן הכי גרוע. אבל גם מי שאינו מבין, ישנה בכך השפעה על הנפש.

אחת הראיות לכך היא, מכך שכתוב שלא לשיר שירי עגבים לתינוק. ילד קטן. למרות שבין כה וכה הוא אינו מבין שום דבר.

העניין מובא במשנה ברורה [בשער הציון, סימן תק"ס], וכן בכף החיים [שם ס"ק כ"ט].

בשער הציון [שם] מובא על כך בזה"ל, כבר הזהירו השל"ה ושאר ספרי מוסר, שלא לזמר שירי עגבים וכיוצא לתינוק, שזה מוליד לתינוק טבע רע. למרות שאינו מבין בין ימינו לשמאלו, הוא בכלל לא יודע אפילו לדבר. אתה מולד לו, מייצר אצלו, תכונות שליליות. שהוא יגדל כאשר הוא כבר מטונף בנשמה.

ובלא"ה נמי איכא איסורא בשירי עגבים ודברי נבלות, דקא מגרי יצה"ר בנפשיה. ושומר נפשו ירחק מהם, ויזהיר לבני ביתו על זה.

גם הכף החיים [שם] הביא זאת, באותו הלשון.

והסיבה שמדברים לגבי תינוק, היא מפני שחושבים בטעות כי כיון שהוא תינוק, אזי איננו מבין, ולית לן בה, לכן דיברו בהוה.

עכ"פ אותו הדבר, גם לגבי גדול. אולי לגבי תינוק, הדבר יותר גרוע, מכיון שהוא בגדר ינייר חלק, ההשפעה אצלו היא יותר חזקה. אבל גם אצל אנשים גדולים, נדבק בהם המיאוס רח"ל.

ראיה לכך. שכל אדם יבדוק את היראת שמים שלו, אחרי שהוא שומע את השירים האלה. האם הוא מרגיש כי הוא נמשך אל הקדושה, או שמא ח"ו לדברים אחרים.

*

ידידנו הרב אביחי שרעבי הי"ו שלח אלי בזה"ל, יהודי ת"ח מבוגר מעדתנו סיפר לי בשבוע שעבר, כי אברך אחד הראה לו את החוברת שערי יצחק – מה שדיברנו לגבי העניין הזה – ובא בטרונאי, מדוע צריך לעורר על זה, מה כבר קרה.

אותו ת"ח, קרא את הדברים, ואמר לו, מי שלא מבין מה הבעיא, סימן שהבעיא היא בו.

והוסיף ואמר, אנשים חושבים שכל מה ומי שהוא תימני, זה עצמו הכשר. אנחנו בצעירותנו ידענו, שלא כל מי שיש לו 'סימנים וזקן' (הוא אמר את זה בל"ע, ואיני זוכר את הביטוי), זה מעיד עליו.

לצערינו ישנם אנשים שהם עם פיאות וזקן, אולם הם ריקים ופוחזים. הפיאות והזקן גדלו לבד, מעצמם. הוא התרגל ככה.

ושיבח את פרסום הדברים.

מנאי, צעיר תלמידיו,

אביחי שרעבי.

ישר חיליה לאורייתא, ויוסיף חיל כהנה וכהנה.

האם ישנן השפעות סגוליות שליליות בשמיעת שירי עגבים וכד' אפילו דרך מכשירים אלקטרוניים.

ידידנו הרב אסף לוי הי"ו, מהעיר בית שמש ת"ו, העיר את תשומת לבי לדבר חשוב המובא בקובץ בית הלל [קובץ מ"ח דף רכ"א], בשם ידידנו הרב הגאון יעקב יוסף זצ"ל. הוא סבר, כי ישנו הבדל בין אם האדם שומע את הזמר בעצמו, באופן חי, או שהוא שומע אותו מתוך 'קלטת'.

מובא שם ע"י הרב יקותיאל אוהב ציון בזה"ל, זכורני פעם הביא – הרב יעקב יוסף – בשיעור של שבת, שיש רב בדורינו שאומר, שהשומע שירי ערבים וכיו"ב בקלטת [אפי] אינו מבין המילים, ואפי' הזמר איש, יש בזה פגם לנפשו.

לדקדק היטב על מה שנאמר. תעשה בדיוק כפי שהוא אמר.

ישנה כאן נקודה חדשה חשובה ומעניינת, שצריכים לברר אותה.

הגר"י קמינצקי והגר"ר יעקב יוסף אומרים, שאין השפעות סגוליות דרך המכשירים האלקטרוניים. כך נראה פשוט להם. ברם לפענ"ד, חושבני כי הדבר אינו נכון. אולי זה לא אותו הדבר, את זאת אכן אפשר לומר, כי כאשר זה 'חי', אזי מסתמא זה יותר משפיע. משא"כ אם זה דרך המכשיר, שאז ההשפעה היא פחותה.

זהו כפי שישנם העושים כיום חילוקים, בעניין שמיעת כלי זמר אחרי החרבן, שאם זה דרך טייפ, אזי הדבר מותר. אבל החילוקים הללו, הם מאד קשים. מהו ההבדל, בין אם אתה שומע את הכלי זמר ממש, לבין אם הקליטו את זה ואתה שומע זאת בטייפ? וכי זה לא משמח? זהו כמעט אותו הדבר. אבל, טוב. נגיד שזה סוף סוף לא 'חי'. אבל לבוא ולומר, שאין לכך שום השפעה? אין ספק, שישנה לכך השפעה. אפילו שזה דרך המכשירים.

נביא דוגמא לכך, מכוחות הטומאה. התפרסם בזמנו בעבר, כי היה מישהו שהיו לו 'כוחות', לתקן שעונים מקולקלים דרך המכשירים, הכלים הטכנולוגיים. הוא אמר זאת לאנשים, מכל העולם. כך שמעתי. הוא אמר לכולם, תשימו את השעון מול המסך, והוא בהסתכלותו היה מתקן אותו. מרחק מאות ואלפי קילומטרים.

פלא עצום. כיצד זה 'עובד'?

רואים שישנן השפעות, גם דרך המכשירים. זהו מעין כישוף. אחרת, איך זה עובד? וגם במציאות, הדבר הוא כך.

מישהו התקשר אלי ואמר לי, הרב, תסביר לי, אינני יודע מה קורה לי. אני שומע את השירים הללו, של הזמר הנז"ל, והנני מתלהב, ומגיע מכך לידי עבירה. שאלתי אותו, איזה שירים? והוא ענה לי, שירים מהדיואן. אמרתי לו, תשמע. אינני יודע, האם אלו אכן שירים מהדיואן, או שלא. אבל גם אם הוא לדוגמא, שר שירים של מהר"ש שבזי זיע"א, אשר היה קדוש וטהור, לא יכול להיות שמישהו יתלהב מן השירים שלו ויגיע לידי עבירות חמורות. אם הדבר קורה, סימן שזה

כתוב פה, 'שירי ערבים'. כנראה מי שכתב זאת – אינני יודע האם זהו הכותב, או המדפיס – לא הבין זאת, ובמקום 'שירי עגבים' בגימ"ל, הוא כתב 'שירי ערבים' ברי"ש. אבל בעצם אולי זה הולך ביחד, אצלם עשו זאת. מצוי בשירים של ערבים, דברי עגבים. הגימ"ל והרי"ש אכן התחלפו.

ואמר הרב, אני לא יודע, ולא ראיתי מעולם שיש פגמים לנפש דרך פלסטיק. בשלמא אם הוא קול אשה, שיש חשש הרהור (באופנים מסויימים כנודע, ואכמ"ל בפרטי הלכה כי לא זו מטרת הכתיבה), או שהם דברי תועבה. דסו"ס אזניו שומעות, ואחר כוונת הלב הן הדברים, בזה שפיר יש לאסור. אבל לומר שיש פגם בנפש, בלי שום סיבה ברורה, אין סיבה.

בעין זה ראיתי מסופר, שפעם הציע מאן-דהוא לעשות קלטת מאיזה ד"ת, בכדי להניחו אצל תינוקות. וסבר שעייז יתקדש הילד, כמ"ש על רבי יהושע בן חנניא 'אשרי יולדתו', שהיתה אמו מביאתו לבית המדרש בעריסה, בכדי שיקלטו אוזניו ד"ת. כך כתוב, שהיא היתה הולכת ומביאה אותו בעריסה לבית המדרש. א"כ בזמנינו שנתחדש עניין הקלטות וכל שאר המכשירים החשמליים – נעשה קלטת, שהתינוק ישמע דברי תורה. הרי אי אפשר כל הזמן לשיר לו ולדבר איתו, א"כ נעשה קלטת.

והגר"י קמינצקי זצ"ל אמר לו, שאין בזה תועלת. כיון דהקדושה הנכנסת בתינוק ע"י שמיעת ד"ת, היא עניין סגולי. ובעניינים הללו, יש לדייק על מה שנאמר בדיוק. וע"כ אין בכח קלטת לפעול פעולה שנאמרה על ד"ת חיים, היוצאים מפה הלומדים ממש.

ואמר משל לזה, רופא שאמר לחולה שרפואתו ליקח בכל יום, כף גדולה של תרופה. ואם לא ימצא גדולה, יקח ב' כפות קטנות, ששיעורן כגדולה, וישתה. כי בסך הכל, לבסוף הכמות תצא אותו הדבר.

אך אם הרבי – האדמו"ר – אמר לחסיד סגולה לרפואה, ליקח בכף גדולה איזה דבר, בודאי לא יועיל לו ב' כפות קטנות. או אם אמר לו, בכף של כסף, לא יקח של נחושת. כיון שבזה יש

עבר דרך צינור טמא. קיבלת זאת מטונף. הפה 'טמא' גם אם יקרא תהלים, או זוה"ק, וכדומה.

*

בכל אופן, בדקתי את הנושא דלעיל, וראיתי במפורש שהגרמ"ג שליט"א חולק על כך. דחה את דברי הגר"י קמינצקי הנז"ל, את הסברא הזאת.

בספר אגרתא דחדוותא [חלק ט"ו דף קט"ז אות ל"ט] מובא בזה"ל, אברך יקר שליט"א שאל, שיש בידו וידיאו שהענינים רואות והאזנים שומעות את הגר"י"ש אלישיב זי"ע לומד בהתמדה וכו'.

הפיצו וידיאו, של הגר"י"ש אלישיב עוסק בתורה. ורוצים להפיץ זאת, בכדי שאנשים יקבלו מכך חשק ללמוד. לראות זאת בעיניים.

האם יש בזה מעליותא, שיראו עיניו ויקלטו אזניו דברי תורה [כמבואר בירושלמי יבמות (פ"א ה"ו), שאמו דרבי יהושע בן חנניה הביאתו לבית המדרש בעריסה, שישמעו אזניו ד"ת. ובאבות פ"ב הל' ח' תנן על רבי יהושע בן חנניה 'אשרי יולדתו', ופירש שם רש"י ונמשכו אחריו הרע"ב ומד"ש וכו', דקראו ליה הכי משום הירושלמי].

והוא עונה על כך, אנא בעניותי אמינא, שבודאי שד"ץ פועל פעולתו בדעת ומוח של-תינוק, ואף שהו' דרך מכשיר.

השואל רצה להשמיע ולהראות זאת לילד שלו, בכדי שיושפע לטובה מן התמונות הללו. יבין או לא יבין, הנשמה שלו תבין. בבחינת הא דמגילה דף ג. 'אי איהו לא חזי, מזליה חזי'.

אמנם ראיתי משמיה דהגר"י קמינצקי זצוק"ל, שאמר שענין סגולי נצרך באופן שנכתב בגמ', וזה לא ע"י מכשיר, ולדבריו מסתבר שלא עדיפא מה שיש בזה גם ראייה.

ולכאורה יש לדון ע"ד – על דבריו – דבזה לא הו' גדר סגולה, וע"י.

ב'שורה האחרונה, הוא אומר כי זאת איננה 'סגולה', כפי שהיתה הבנתו. הדבר אינו בגדר 'סגולה'. סגולה זהו דבר אשר איננו מובן בשכל, אבל בנ"ד אלו דברים שיש להם השפעות.

אם יראו דרך מכשיר, אדם אשר עושה עבירה, וכי הדבר איננו משפיע? בגלל שזה מכשיר שלא היה בזמן חז"ל? וכן אם שומעים דברים אסורים

דרך מכשיר, זה לא משפיע? בודאי שכן. כמובן שאם זה 'חיי', זהו יותר גרוע, אבל אי אפשר לומר שהדבר אינו משפיע.

בזמנו, לפני מספר שנים, התפרסם וידיאו של החפץ חיים זצ"ל, מגיע לוועידת הכנסיה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל בעיר וינה [שבאוסטריה]. שמעתי על זקני גדולי הדור שליט"א, שהביאו בפניהם לראות את זה.

הם רצו לראות את החפץ חיים 'חיי', למרות שזה דרך מכשיר. בודאי שעדיף לראות את החפץ חיים בפנים, אבל לכל הפחות את זה. רואים אותו שם חי, מהלך. לראות את זיו קדושת פניו. בודאי שישנן לכך השפעות.

כל זאת, מדובר לגבי המכשירים. אבל קל וחומר בן בנו של ק"ו, כאשר זה בהופעה חיה, וק"ו שעושים זאת בציבור של בני תורה, בפרהסיא, בפני תלמידי חכמים, ונותנים לזה גושפנקא. 'הכשר'. פרצו את כל הגדרות. וכדי בזיון וקצף.

שאלה מהקהל: הדבר לא ברור כ"כ. הם טוענים, שבעצם אין כאן שום דבר שהוא מצד ההבנה, רק מצד הסגולה. כגון לראות את הגר"י"ש אלישיב כשהוא לומד, וכדומה, יש בזה גם משהו בהבנה, אמור להיות, יכול להיות. משא"כ הכא, שזהו דבר סגולי. אולי ישנו חילוק.

תשובת מרן שליט"א: 'סגולה' זהו דבר שאינו מובן בכלל. אבל בנ"ד, האם הינך מבין כי כאשר מישו שומע דברי תורה, הדבר מוסיף לו קדושה? א"כ זהו. ישנן כאן כמה דרגות.

שאלה מהקהל: איזו 'הבנה' יש בשירי עגבים שאיננו מבין?

תשובת מרן שליט"א: זהו כפי שהאדם לוקח תרופה, למרות שאינו מבין כיצד זה עובד. הוא לא מבין ברפואה, מה זה עושה לו בגוף. נ"ד לא גרע. אומרים לו, תיקח אקמול ותהיה בריא. הוא אינו מבין, כיצד הוא נהיה בריא. זה 'אוטומט'.

כמרכן, תיקח אקונומיקה, וזה מנקה. איך זה מנקה? אינני יודע איך זה מנקה, אולם במציאות רואים שזה מנקה. אותו הדבר בנדון דידן. לא חייבים להבין, איך זה עובד.

ישנם דברים, שיש להם כוח השפעה. זהו כפי שבבית הכנסת, יש בו קדושה. למה יש בו

שערי יצחק – השיעור השבועי

יהיה אם קוראים את שה"ש, שלא לפי הטעמים. האם ג"כ יש לומר 'ובזכות טעמיו' כי לכאורה, זהו דבר שקר.

והסברנו בס"ד, כי אין חובה ש'טעמים' היינו, כגון זקף או פשטא, אלא יכולים להיות גם דברים אחרים. כפי שכתוב בספר הזוה"ק, שרבי אליעזר הגדול לימד את ר' עקיבא, את 'הטעמים' של שיר השירים. הכוונה לדברים הפנימיים, לסודות שבבך. או הכוונה לטעמי המקרא שישנם, לא שאנחנו קראנו כך בפועל.

ישנה לכך ראייה לכאורה, מהתפילה על הפרנסה, שאומ' בלילי ר"ה ויוהכ"פ, שם אנחנו ג"כ אומרים כך, ובזכות פסוקיו ותיבותיו ואותיותיו וטעמיו ורמזיו וסודותיו. וכי האנשים מדייקים, לומר את לדוד מזמור וגו', לפי הטעמים של ספר תהלים? הרי רוב העולם, אינם יודעים כלל ועיקר את טעמי אמ"ת, לא מדייקים בהם, ובכל זאת אומרים 'טעמיו'.

ואעיקרא, לא אומרים את המזמור אז בניגון תהלים, אלא בנעימת ימים נוראים. ובכל כה"ג, אין מי שמדקדק לו' כפי טעמי אמ"ת.

זאת גם סתירה לדברי העריכת שולחן שהבאנו, שכתב כי הסיבה של אלה שאינם אומרים את הבקשה הזאת לאחר שה"ש, היא מפני שהם לא קראו את שה"ש עם הטעמים. ברם, הנה גם פה – בתפילה על הפרנסה – לא קראו את מזמור לדוד וגו' לפי הטעמים, ובכל זאת הם עצמם אומרים 'טעמיו'. לא התייחסו לכך.

צריכים לדעת, כי חשוב מאד לקרוא לפי טעמי אמ"ת. אמנם צריך ללמוד טוב את טעמי אמ"ת, לדעת את הכללים, כי הם שונים מאד מן הטעמים של כ"א הספרים האחרים שבתנ"ך. אבל, המון העם אינם יודעים. גם ספר משלי, וכן ספר איוב, לצערנו ישנם רבים כאלה שאינם יודעים, אבל צריכים ללמד אותם.

כך כתב גם מהרי"ן זיע"א – כאשר הוא מדבר [בעץ חיים חלק ג' דף פ"ז ע"א, תפילת ליל כיפור] לגבי הסגולה באמירת תהלים אז – וז"ל, נהגו כל ישראל ללמוד בליל יה"כ כל החמשה ספרים שבתהלים, כי סגולתו רבה היא לכפר על הנפש, ולבטל כל גזירות רעות. ואסמכוה אקרא דכתיב אהללה שם אלהים בשיר וגו'

קדושה? התשובה היא, כי אמרו שם דברים של קדושה. ואם זהו מקום טמא, למרות שאנחנו עינינו אינן רואות, אבל ישנה לכך השפעה. ויש לכך הוכחות ממעשים שהיו בזמנינו.

המשך בעניין הנדון מי חיבר את הבקשה ריבון כל העולמים וכו', שמומלץ לאמרה לאחר קריאת שיר השירים.

דיברנו בס"ד [בשיעורי מוצש"ק חקת ובלק, פינחס, מסעי, שנתנו זו] בעניין הבקשה ריבון כל העולמים וכו', שאחרי שיר השירים. הבאנו כי ישנם כאלה שכתבו, שהרמ"ק הוא שחיבר את הבקשה הזאת, ואמרנו כי כנראה הדבר איננו נכון.

ראיתי לאחר מכן, כי בספר 'שיר השירים המפורש', במקום אחר [בדף קי"א], הביא את המקור שלו, מהיכן הוא לקח זאת.

וזה לשונו שם, מנהגם של ישראל מתקנת הקדמונים ז"ל לקרוא בכל ערב שבת, שיר השירים כולו. ומייסד תקנה זו, הוא הרמ"ק.

לפי מה שכתוב פה, לא רק את הבקשה ריבון כל העולמים וכו' חיבר הרמ"ק, אלא כל יסוד אמירת שה"ש בעש"ק, התחיל ע"י הרמ"ק.

וחיבר ג"כ את תפילת ריבון כל העולמים, שאומרים אחר קריאת שה"ש. ומנהג זה מוזכר בהרבה מהספרים הקדמונים.

ובהערה [1] הוא מביא, כן כתב במבוא לספר תורי זהב על שיר השירים. ובסידור עליות אליהו, הביא המקור לאמירת שה"ש בע"ש, מסידור המקובל ר' שבתאי סופר.

לא מצאתי זאת בספר הזה תורי זהב, לראות ולברר את גוף הדברים הללו בפרשם. צריכים לבדוק את המקור הזה בפנים.

אני חשבתי, כי הם ראו זאת בסידור תפילה למשה. שמכך הם הגיעו אל המסקנא הזאת.

בבקשה הנז"ל אין מניעה מלומר את המלים 'ובזכות טעמיו', גם אם קוראים שה"ש ללא טעמי המקרא. וראיה מן התפילה על הפרנסה, שאומרים לאחר לדוד מזמור וגו'.

דיברנו גם בעניין נוסח הבקשה דלעיל, ריבון כל העולמים וכו', לגבי המלים 'ובזכות טעמיו'. מה

והיטב לי"י משור פר וגו'. אך ורק אם יקרא אותו כהוגן וכשורה בלא הפסקה, ובטעמיו ונקודותיו, ויבין מה שמוציא מפיו.

הוא – מהרי"ץ – מדבר לגבי ליל כיפור, אבל כמובן שהדבר לא דוקא אז. העיקר הוא, כי הסגולה והתועלת היא, כאשר קוראים זאת עם הטעמים. רק ככה זה 'עובד'.

חשוב מאד ללמוד ולשנן את הכללים, כי הם שונים – ולפעמים אפילו ההיפך – מן הכללים שישנם בשאר הספרים.

למה אומרים בבקשה הנו"ל, ריבון 'כל' העולמים, ולא 'ריבון העולמים'. מה באה לרבות המלה 'כל'?

התעוררנו לשאלה, למה אומרים ריבון 'כל' העולמים? מה באה לרבות המלה 'כל'?

למשל, בבוקר אחרי ברכות השחר, אנחנו אומרים כך, ריבון העולמים אלהי האלהים ואדוני האדונים, אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו וכו'. לא אומרים, ריבון 'כל' העולמים.

מצד שני, אחרי כן, בפסקת לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר וכו', אנחנו אומרים כך, ישכים ויאמר, ריבון כל העולמים, לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך וכו'.

מה נשתנה? למה פה אומרים 'ריבון העולמים', ופה 'ריבון כל העולמים'?

גם אחרי ההפטרה אנחנו אומרים, צור 'כל' העולמים.

עוד מעט נראה בס"ד, מה באה לרבות המלה 'כל'.

כמו כן קשה, למה לא נגיד גם שם – בפסקת ריבון העולמים וכו' שאחרי ברכות השחר – את המלה 'כל'?

יכול להיות אולי, כך חושבני פשוט, כי שם אי אפשר היה לכתוב ולומר 'כל'. הרי מהרי"ץ בעץ חיים שם אומר, לגבי המלים אלהי האלהים ואדוני האדונים, כי זהו ע"ש הפסוק [דברים י', י"ז] כִּי יִי אֱלֹהֶיכֶם, הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים. הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים, וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד. אִם כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁבִּפְסוּק כְּתוּב כֵּן, וְאִי אִפְשָׁר לִשְׁנוֹת אֶת הַפְּסוּק, ע"כ אין

אפשרות לכתוב, ריבון 'כל' העולמים, ואלהי האלהים. כי מה נפשך. בהמשך, חייבים להגיד כפי שכתוב בפסוק, אי אפשר לשנות ולומר אלהי כל האלהים. ממילא גם לפני כן, לגבי ריבון העולמים, חובה שזה ישאר אותו הדבר.

ראיתי כי בספר פילולי פינחס [דף מ'], הוא הרגיש בהבדל הזה, וכתב בזה"ל, רבון (כל) העולמים, לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך, כי על רחמיך הרבים – זהו מה שאנחנו אומרים בפסקת לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר וכו' – במקצת סידורים אין תיבת (כל), וגם ברמב"ם ובמחזור ויטרי איננה. אבל ישנה בסידור רב עמרם, בשיבלי הלקט ובטור.

הוא ראה את הרמב"ם בדפוס, שם אכן לא כתוב 'כל', אולם בכתבי היד כן כתוב 'כל'. הנוסח שלנו [התימנים], הוא כמובן עפ"י המקורות המדויקים, וכפי שכתוב לפנינו 'ריבון כל העולמים'.

בעת הוא מסביר, מה הפירוש ריבון 'כל' העולמים? מה זה בא להגיד?

וזה לשונו שם, ביומא דף פ"ז ע"ב, ר' יוחנן אמר רבון העולמים (כלי 'כל'). ורש"י שם, רבון העולמים. כי לא על צדקותינו וכו'. כלומר, אמר את כל התפילה.

כל העולמים – לא רק רבון הארץ שלנו, אלא גם כל צבא השמים, גם אלה שהיו והחריבם (ב"ר ג' ט', מדרש תהלים ל"ד א' – הקב"ה בונה עולמות ומחריבן), וגם על עולמות שאולי עוד עתידים להיברא.

המלה 'כל' באה לרבות, כי ישנם עוד עולמות. היו בעבר הרבה עולמות. 'הקב"ה בורא עולמות ומחריבן'. זהו דבר מפורסם. ברם ישנה עוד את שיטת המקובלים, האומרים כי העולם הוא במחזור של שבע שמיטות. כל פעם, שבעת אלפים שנה. ואנחנו איננו בשמיטה הראשונה, אלא שנייה וכו'. ישנן חילוקי דעות, באיזו שמיטה אנחנו. עכ"פ ישנן שבע שמיטות, לדבריהם קיום העולם הוא במשך חמשים אלף שנים. ישנה שיטה כזאת, של מקובלים קדמונים. האר"י ז"ל אומר [בשער מאמרי רשב"י דף קל"ה ע"א] כי זאת טעות, אבל הגר"א מאידך כן מקיים את זאת. לא ניכנס בעת אל הנושא הזה. וכנראה הם

ישנן כאן, שתי שאלות. א' מהו חידוש, ב' למה כתוב 'בלבבך'.

יכול להיות, שאכן ישנו בכך חידוש. לא שזהו חידוש מצד עצמו, אלא שהאנשים אינם חושבים על זה. יש לשים לב כי יכול להיות מצב שאדם מכה את חברו, או מחרף ומגדף אותו, והוא אינו שונא אותו. אולי החידוש הוא, שישנה מציאות כזאת. כגון כדי ללמד אותו לקח, מוסר השכל.

ולגבי מה שהחקרי לב שואל, א"כ למה כתוב בלבבך, הרי אתה אומר כי גם שנאה גלויה היא אסורה, אם הוא שונא אותו בליבו. נראה לענ"ד, כי התשובה לכך היא, שאין דבר כזה שנאה גלויה, מבלי שתהיה שנאה גם בלב. כל שנאה, היא מתחילה מן הלב. אמנם השנאה יכולה לבוא לידי ביטוי, גם בגלוי. אבל לא שישנה שנאה גלויה, בלי שישנה שנאה בלב. אין שנאה שהיא רק חיצונית, מבלי שתהיה ג"כ פנימית בלב. אכן ישנה שנאה שהיא רק בלב, אשר לא תהיה לה תוצאה, משא"כ ההיפך.

*

כיצד להבין את הרמב"ם, לפי האמת, כמו שהרמב"ם כותב בסהמ"צ, כי אם השנאה היא גלויה, לא עוברים על הלאו דלא תשנא, כי כתוב בתורה 'בלבבך'.

ישנם על כך, שלושה הסברים.

מהחקרי לב רואים שהוא הבין, כי בגלל שזהו דבר מיותר, לא צריך זאת. אם יש לנו בלא"ה 'לא תקום ולא תטור', ואהבת לרעך כמוך, למה צריכים עוד לאו דלא תשנא? ככה הוא אומר.

כך נראה מתוך דבריו, שהוא מבין כי פה באים לחדש, שזה גם בלב. אבל שם, בלא"ה הדבר אסור מצד עניינים אחרים.

אינני מבין זאת כ"כ, כי הרבה פעמים אנחנו מוצאים שישנם דברים כאלה, כגון בבבא מציעא דף סא. לגבי כובש שכר שכיר, 'לעבור עליו בשני לאוין'. ישנו מושג כזה.

החפץ חיים בפתיחת ספרו, בביאור באר מים חיים [לאוין אות ז'] אומר, כי זה בגלל שכאשר השנאה היא גלויה, אדם אשר רואה שחבירו שונא אותו – כמו שהרמב"ם כותב, שהוא מודיע

מסבירים, כי מ"ש במדרש 'הקב"ה בורא עולמות ומחריבן', זה הולך גם על זה. כתבתי על כך בס"ד במבוא לספר רכב אלהים, סוף פרק שני, ובבארות יצחק על פסקי מהרי"ן הלכות הושענא רבה, והבאתי כי ישנן דעות כאלה, בכל אופן.

אם-כן, כיון שישנם הרבה עולמות, ע"כ מובן מדוע אנחנו אומרים ריבון 'כל' העולמים.

השלמת ביאור דברי הכסף משנה בדעת הרמב"ם, בעניין לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך, ותשובה לשאלה מהו חידוש שישנו בכך, ומהי הסיבה שכתובה המלה 'בלבבך'. ג' הסברים בהבנת דעת הרמב"ם בעניין זה.

הבאנו בס"ד [בשיעור מוצש"ק מסעי] את דברי הגמ' בערכין דף טז: תורת כהנים והרמב"ם בעניין 'לא תשנא את אחיך בלבבך', כי בשנאת הלב הכתוב מדבר. והרמב"ם כותב בהלכות דעות, כי מי שמכה את חברו או מחרף את חברו, הוא לא עובר על לא תשנא וגו'. והכסף משנה הסביר, כי הסיבה שאינו עובר, היא מפני שמדובר כאשר הוא מכה אותו לא מתוך שנאה. ואמרנו בס"ד שהדבר תמוה, כי מהרמב"ם בספר המצוות מובן במפורש, שלא זאת היא הסיבה. הרמב"ם אומר שם, כי הסיבה לכך היא, מפני שהשנאה איננה גלויה.

בזמנו בשיעור [שם, דף 12] הבאנו שאלה נוספת על כך, כי לפי דברי הכסף משנה, הרמב"ם ס"ל כי מי שמכה את חברו או מחרף אותו, הוא לא עובר על לא תשנא, מכיון שהוא לא שונא אותו, לכאורה הדבר פשיטא. איזה חידוש ישנו בכך? וכי זהו חידוש? אם הוא לא שונא אותו, בודאי שאינו עובר על לא תשנא. מאי קא משמע לן? הדבר נשמע קצת מפליא.

החקרי לב [ו"ד סימן פ'] שואל, אם כן בכלל למה כתוב 'בלבבך'? לכאורה, לא היה צריך לכתוב 'בלבבך'. אם אתה אומר לי, כי גם שנאה גלויה אסורה. אדם שמכה את חברו, והוא שונא אותו בליבו, אז הוא עובר על לא תשנא. א"כ למה כתוב 'בלבבך'? המלה 'בלבבך' היא מיותרת. כך הוא שואל.

זאת חוץ מן השאלה שהבאנו לעיל, שהרמב"ם בסהמ"צ כותב במפורש לא כפי שהכסף משנה הביא.

לו זאת. הוא מגלה לו זאת, בצורה ברורה – אזי הוא נשמר ונזהר ממנו. משא"כ אם השנאה היא רק בלב, האדם אינו נשמר, כי הוא לא יודע שחבירו שונא.

זה ע"ד שהפסוק אומר – קראנו זאת בהפטרות תשעה באב – בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרב ישים ארבו [ירמיהו ט', ז']. חיצונית, הם ידידים. א"כ האדם חושב, שהוא חבר שלו. זהו דבר שני.

הגר"א מסביר [מובא בקול אליהו, ובהמאור הגדול], כי זהו מה שקרה אצל קין. נאמר בפסוק [בראשית ד', ח'] ויאמר קין אל הבל אחיו. ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו. לא כתוב, מה קין אמר? מבאר הגר"א, שהוא אמר לו כל הזמן, אחי, אחי. בכדי להטעות אותו, הוא היה מדבר איתו בלשון אהבה, אחי. שלא ידע, כי הוא שונא אותו. ואז הוא היה יכול לקום עליו בפתאומיות, ולהרוג אותו. הסיבה שהוא היה צריך לעשות זאת, היא מפני שקין לא היה יכול על הבל. שכן אמרו חז"ל, שהבל היה גיבור יותר מקין. לכן קין התחכם והטעה אותו. ואותו הדבר, עשה יואב עם עמשא וכו' יעו"ש.

ברם, ישנו דבר שלישי, הסבר הפלא ופלא, שכתב בספר יד הקטנה [הלכות דעות פרק ז' אות ד']. הוא מסביר, כי הסיבה שהתורה מדברת לגבי שנאת הלב, ועל שנאה גלויה לא עוברים על לא תשנא, היא מפני שכאשר השנאה היא בלב, אזי הדבר מסוכן מאד. כי השנאה ממשיכה וממשיכה, הולכת ומתגברת, עד שיכול להיות מצב שהוא אפילו יהרוג את חבירו. הדבר נקרא בתורה"ק בשם 'משטמה', זאת שנאת הלב. זהו כפי שנאמר לגבי עשיו, וישטם עשו את יעקב, על הפרכה אשר ברכו אביו. ויאמר עשו בלבו, יקרב ימי אבלי אביו, ואהרגה את יעקב אחי [בראשית כ"ז, מ"א]. משא"כ כאשר מוציאים את השנאה החוצה, שאז השנאה יורדת. דועכת. היא מתמעטת. ואולי בסוף אפילו תדעך ותיעלם לגמרי.

נראה לי, כי רק הפירוש שלו מתאים לדברי הרמב"ם. כי הרמב"ם בסהמ"צ [לא תעשה ש"ב], כאשר הוא מדבר לגבי העניין הזה, הוא אומר בסיום דבריו כי שנאת הלב, זהו החטא הכי חזק

והכי חמור. לכאורה לא מובן, מדוע הרמב"ם כתב זאת? למה הוא הוסיף את זה? לפי היד הקטנה, הדבר מובן. כי הרמב"ם רצה להסביר לנו, ששנאת הלב זהו הדבר הכי מסוכן.

הערה מהקהל: מי ששונא את חבירו בגלוי, היה לו בהתחלה את השנאה בלב.

תשובת מרן שליט"א: בודאי. נכון. אין אפשרות אחרת. שנאה, היא כמו קנאה, למשל. ישנה קנאה שהיא גלויה, אבל היא מתחילה בלב. בחוץ, זאת רק התוצאה. אם השנאה פורצת החוצה, פירושו כי היא התחילה מן הלב, בודאי.

וז"ל בעל היד הקטנה, עיקר שנאת הלב היא, כשאנו מודיע ומראה השנאה כלל. כי אם מטמין ומכסה אותה בלב, והיא נקראת בלשון התורה משטמה, והיא שורש פורה ראש ולענה. כי טבעה וענינה של ה[מ]שטמה, אשר מבלתי אפשרי להיות נכבה מלבו כלל, והיא בוערת כאש בקרבו, ובכל עת מתעורר הלב לחרוש רעה על חבירו.

הוא כל הזמן חושב, מתכנן, מה אעשה לו? איך אזיק לו?

ויתרחקו הלבבות יותר. והשנאה מתגברת מאוד ומאוד, עד שיעמוד על חיי חבירו. וזה מבואר בתורתנו הקדושה, שנאמר וישטם עשו את יעקב גו' ויאמר עשו בלבו גו' ואהרגה את יעקב אחי. אבל אם הוא מודיע ומראה השנאה ומוציאה מלבו, אז נתכבית אש השנאה מלבו.

שאלה מהקהל: אם השנאה היא בלב, זה יותר חמור מאשר אם הוא מוציא את השנאה כלפי חוץ?

תשובת מרן שליט"א: כך לפי דעת הרמב"ם. והבאנו בזמנו בשיעור, כי לשיטת השאילתות דרב אחאי גאון, הדבר הוא קל וחומר. אם שנאה בלב היא אסורה, ק"ו שנאה שהיא חיצונית. אבל לדעת הרמב"ם, לא עוברים על לא תשנא את אחיך וגו', אלא רק כאשר השנאה היא בלב. כי לשון התורה כהנים הוא, 'לא אמרתי כי אם בשנאה שבלב'.

ברם, זה לא שהדבר מותר, כי הוא אסור מצד דברים אחרים, 'לא תקום ולא תטור', 'ואהבת לרעך כמוך'. ואם הוא מכה את חבירו, הוא עובר

[הוספות ידידנו הנכבד הר"ג חיים לוי שליט"א.
מה שהביא מו"ר בפירוש שיטת הרמב"ם בלא
תעשה של לא תשנא את אחיך בלבבך את
דברי היד קטנה. יסוד דבריו כבר נמצאים בספר
בינה לעיתים (דרוש ס'). ופירש בכך הכתוב
(בראשית כז, מא) וישטום עשו את יעקב על
הברכה וכו' ויאמר עשו בלבו יקרבו וכו' ואהרגה
את יעקב אחי. וכן את מה שאמור לגבי
אחשוורוש (אסתר א, יב) וחמתו בערה בו. ופי'
בכך הפסוק (שמות לב, יד) וינחם ה' על הרעה,
אשר דיבר לעשות לעמו. מה שדיבר לעשות
לעמו הצרות, היא שגרמה לו להנחם על הרעה.
עי"ש.

ולגבי הסברו של הח"ח. ראה בספר מקדש מעט
על תהלים (קית, ז) בשם אגרת הטיול לאחי
המהר"ל, ה' לי בעוזרי, ואני אראה בשונאי, ופי'
בדרך צחות: אלה המראים שנאתם בגלוי – אני
אדע כיצד להשמר מהם, אבל אלה הנראים
כעוזרים ובליבם ישימו ארבים, עליהם אבקש
מה' שהוא יהיה לי בעוזרי, כי אני לא אדע
להשמר מהם. עכ"ל. ע"ע רבנו יונה משלי (ג,
כט).

תלמידך הק' חיב"א מני"ו.

ברוך יהיה, ולעולם יחיה. וע"ע פלא יועץ ע'
שמחה, שם העלה כבר ג"כ את ההסבר שכתב
הח"ח, מלבד הסבר נוסף חדש. רביעי. ובתשובה
כת"י הרחבתי בס"ד בכל זה. יב"ן].

לגבי דברי הר"א בן הרמב"ם, כי ישנם דברים שאביו
הרמב"ם בעצמו נהג אותם, למרות שלא הביאם בחיבורו
משנה תורה. פירוש המלים שכתב, וכל זה דרש גלוי'
ההבנה.

לסיום, ברצוני להסביר משהו, שכתב מהר"ר
אברהם בן הרמב"ם [הובא במעשה רוקח]. הבאנו
את דבריו בס"ד [בשיעור מוצש"ק מטות], אבל
לא היה לי זמן אז להסביר זאת.

זהו דבר חשוב, שכתב הר"א בן הרמב"ם,
שמתברר ממנו, כי ישנם דברים שאביו רבינו
הרמב"ם בעצמו נהג אותם, למרות שהוא לא
הביאם בחיבורו משנה תורה. ואמרנו שהדבר הזה
מפריך הרבה דברים, טענות ומענות. כי ישנם
אנשים החושבים, שאם הרמב"ם לא העלה איזה

גם על 'לא יוסיף', 'פן יוסיף'. ישנם איסורים
אחרים. אבל הלאו ד'לא תשנא', הוא נאמר רק
לגבי שנאה בלב. והסיבה היא, כי כאשר השנאה
היא בלב – לפי היד הקטנה, הדבר מובן. כי
הרמב"ם כותב, שזהו חטא חזק וחמור יותר מהכל
– אזי השנאה בוערת, עד שזה מתפוצץ בצורה
מסוכנת. משא"כ אם השנאה היא בחוץ, היא
הולכת ודועכת, ויכול להיות שלבסוף הוא בכלל
'ירד מזה'.

הערה מהקהל: כך הדבר הוא גם במציאות,
כאשר האדם כועס, הוא צועק וצועק עד שנרגע.
תשובת מרן שליט"א: הינך מדבר רק על אדם
שכועס, או גם על שנאה? כי ישנו הבדל. לגבי
כעס, הדבר שונה. בעל ראשית חכמה [שער
הענוה פרק ה', דף רנ"ב ע"ב] כותב בהדיא, כי
אדם שהוא כועס, אם הוא מרגיש שהוא כועס
ממש ומתרגז, שישמור זאת בליבו. ואם הוא
מדבר, אזי שידבר בקול נמוך, בשקט, ואז לאט
לאט הוא ירגע. כי אם הוא יתחיל לצעוק, אזי
הוא 'יבער'.

המשך השאלה מהקהל: אבל אם הוא לא יוציא
זאת, הדבר יהיה מסוכן עבורו.
תשובת מרן שליט"א: יפה. יתכן אולי. א"כ
שידבר במינון נמוך.

כך לשון הראשית חכמה, השתיקה, מבטלת את
הכעס, וגם קול הנמוך. ולכן כשיראה האדם
שכעסו מתגבר, ישתוק, או ידבר בנחת, ולא
ירעים קולו בכעסו.

יש לשים לב שהוא אומר כך, הדבר הראשון
'ישתוק'.

אפשר כי אם הוא מסוגל לעצור, אזי שישתוק.
אבל אם הוא מרגיש כי הוא מתפוצץ, אזי שידבר
בנחת, ולא ירעים את קולו בכעסו.

כי המגביה קולו בשעת כעסו, יתעורר הכעס.
אבל בקול הנמוך והשתיקה, משקיטין את
הכעס.

הערה מהקהל: גם הרמב"ן באיגרתו כתב כך,
'תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת וכו', ובזה
תינצל מן הכעס וכו'.

תגובת מרן שליט"א: אכן. כך הוא כותב שם
בתחילת דבריו, וכנראה כוונתו כדברי הראשית
חכמה שהבאנו.

עניין במשנ"ת, הדבר סימן כי הוא אינו סובר את זה.

הנה לנו רבי אברהם שישב עם אביו הרמב"ם בליל הסדר, והוא אומר ומעיד נאמנה כי למרות שבנוסח ההגדה הרמב"ם לא הביא את הפיסקאות, רבי יוסי הגלילי אומר, מנין שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות וכו'. ואחר כך, רבי אליעזר אומר וכו', רבי עקיבא אומר וכו'. כמה מעלות וכו', דיינו. עניינים שהרמב"ם לא כתב זאת כלל ועיקר בהגדה. אבל בנו הר"ר אברהם מעיד בזה"ל, ואמירת זה, מנהגינו ומנהג קדמונינו אבא מארי ז"ל והקודמין לו וחכמי המערב.

והוא מסביר, כי הסיבה שהרמב"ם לא כתב זאת, היא משום שהדבר אינו נוהג בכל המקומות. זהו רק מנהג, הדבר איננו הכרח, והרמב"ם לא כותב את מה שהוא לא מוכרח. אין הכוונה מוכרח ממש, דהיינו לעיכובא. שהרי אפילו אם דילג את רוב ככל ההגדה, יצא ידי חובתו, כמתבאר למעיין ממה שכתב בפרק ז' מחמץ ומצה הלכות ד' ה'. ויש הרבה דברים בלתי מוכרחים שבכל זאת הרמב"ם כן כתבם.

וזה לשונו שם, ועם היות שאבא מארי ז"ל לא זכרו בנוסח ההגדה שכתב בסוף הלכות חמץ ומצה, לפי שהוא בלתי מפורסם בכל המדינות, ולא הכרחי כמו מה שכתב. הוא אומר במפורש, שהרמב"ם בעצמו כן היה אומר את הפיסקאות הללו.

רק שישנן כאן בדבריו שתי מלים, אשר צריכים עדיין להסביר אותן.

הוא כותב כך, וכל זה, דרש גלוי-ההבנה. ועליו ועל כיוצא בו נאמר, כל המרבה וכל המאריך ביציאת מצרים הרי זה משובח.

מה פירוש המלים הללו, דרש גלוי-ההבנה? לכאורה הוא הכניס כאן שתי מלים, שאין להן קשר. הוא אומר, שהמדרש הזה הוא גלוי ההבנה, דהיינו הוא מובן בקלות. בסדר. אבל מה הדבר קשור עכשיו? מי דיבר על כך, האם זהו מדרש קשה או קל? למה הוא הכניס זאת כאן?

נראה לי בס"ד, כי הוא כותב כאן יסוד נוסף.

הרי ההגדה של פסח, היא 'דרש', כל המדרש של ארמי אובד אבי וכו', כמובא במכילתא, וכן מדברים אחרים שהוסיפו. ע"כ אומר הר"א בן הרמב"ם, שמתאים לומר זאת בליל הסדר, כי בליל הסדר קבעו בהגדה דרשים-מדרשים שהם 'גלויי ההבנה', שמבינים אותם בקלות. והסיבה היא, מכיון שההגדה מיועדת עבור כל ישראל. היא לא מיועדת רק לגדולי הדור, לתלמידי חכמים ובני תורה, אלא גם לאנשים שהם פשוטים. אם היו מביאים בהגדה מדרשים אשר אינם מובנים, אזי לא היה לכך טעם וריח.

לכן הוא אומר, כי המדרשים הללו, הם ג"כ מתאימים אל ההגדה. כפי שבכל ההגדה, עפ"י תיקון חז"ל, הדברים הם פשוטים, אותו הדבר גם הפיסקאות הללו, כי הם 'גלויי ההבנה'. מתאים לומר אותם. על כן, אלה אשר קבעו לומר אותם, הם 'קלעו' למטרה.

ברם אין פירוש, כי אלו מדרשים שאין בהם עומק וחדוש. ישנם הרבה דברים פשוטים, אשר יש בהם דברים גבוהים.

למשל, אומרים לגבי פירוש רש"י על התורה, כי הוא מתאים לכל סוגי האנשים. גם לעמי ארצות, וגם לגדולי הדור. כי כל אחד לומד אותו, ומוצא בו מה שמתאים לו ולמדרגתו. פירוש רש"י על התורה, זאת חכמה גדולה. כי מצד אחד, זהו ספר אשר נראה שטחי יחסית.

אותו הדבר הרמב"ם, הלשון שלו במשנ"ת היא מאד קלה ופשוטה יחסית, רק שהוא ידע להביע בלשון פשוטה עניינים רמים ונישאים.

ישנם כאלה אנשים, אשר יש להם סגנון עמוק, הם אינם יכולים להביע את כוונתם במלים פשוטות. הם כותבים מלים, אשר קשה מאד להבין. כותבים בסגנון כזה, שקשה לחבר את המלים זו לזו, ולהבין מה הם התכוונו. ויתכן מצב שקולמוסם אינו מביע את עומק שכלם ובינתם עד תכליתו. אבל הרמב"ם כותב דברים גבוהים, בלשון פשוטה.

ומי שאינו ת"ח, מבין את הדברים כמות שהן בפשיטות. ברם מי שהוא מעמיק, הוא רואה כמה טמון במלים הללו. כל מלה היא מרגלית.

אותו הדבר בנדון דידן, לגבי הגדה של פסח. גדולי תורה, הם מבינים גם דברים אשר לא

שערי יצחק – השיעור השבועי

השם ברוך הוא יעזרנו על דבר כבוד שמו, וינחנו בעצה טובה, וימלא כל משאלות ליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשבט הספר החדש אור הנר חלק רביעי, שיצא לאור כעת לרגל יום פטירת הגר"נ רצאבי זצ"ל.

ישנה לנו בשורה טובה, ברוך ה'.

יצא לאור הספר אור הנר, חלק רביעי. ביום היארצייט של אבא מארי זצ"ל, ו' מנחם אב, זכינו שהספר הזה יצא לאור. כולל שאלות ותשובות, שו"ת הרנב"ן, ומעשה נסים. מי שיש לו טעם טוב, מי שמבין, ייחנה מאד. ישנם כאן הרבה דברים חדשים.

וצירפנו לכך, גם את הספר 'דקדוקי תורה', אלו הערות פסדר על תאג תורה קדומה, דברים שדעתי העני נוטה ממנו. למרות שזהו ספר חשוב מאד, דהיינו תאג תורה קדומה, הוא הכי מדויק בעולם הידוע לי, אבל פה הסברתי איזה דברים, שנראה לי כי כדאי לתקן אותם. ב"ה שהספר הזה יצא לאור.

דרך אגב, כיון שמיהרו מאד בהדפסה, חלק זה יצא קצת עם שיבושים. ע"כ מי שיעבור על זה, וימצא את השגיאות, שיגיד לנו. בכל אופן, הספר הזה ממש נפלא, ממש מצויין. מאיר עינים. זאת סייעתא דשמיא. בזמנו דיברנו על כך בשיעורים, לגבי כל הנושאים הללו, וידידנו הרב מאיר אהרונז'ן ערך את הכל בטוב טעם ודעת, ביחד עם ידידנו הרב עוז שלום ערק הי"ו שהדפיס, ברוכים יהיו, עם כל אלה שטיפלו ועזרו להוצאתו.

הספר אור הנר בעצמו, מכיל שאלות ותשובות מגנזכי אבא מארי זצ"ל, מה שהוא כתב בעצמו, ומעוד מחכמי תימן שהיו לפניו. זה בזכות בני הרב שאול הי"ו, ובני הרב נסים הי"ו, וגם בני הרב דוד הי"ו עזר בכך, וכן נכדי הרב חיים הי"ו. ב"ה הם זכו לעשות דבר עצום ומועיל.

ישנו בספר אור גדול. הספר הזה, כשמו כן הוא, 'אור הנר'. ב"ה זהו החלק הרביעי, ואנו מקוים כי בעזרה"ת יהיה עוד בהמשך. ידידנו הרב ניר טייירי הי"ו, מנכ"ל פעולת צדיק, מפיץ את הספר כאן כעת בביהמ"ד. שיזכה, ונזכה כולנו, לאורו של מלך המשיח. אור חדש על ציון תאיר וגו'. אכ"ר.

רואים אותם, הם רואים אפילו דברים שהם כאילו 'בין השיטין'.

לכן הר"א בן הרמב"ם כותב בנ"ד, כי זה דרש 'גלוי ההבנה'. לכן הדבר מתאים. יפה לעניין, ונאה לבניין.

בעת, פירוש שני.

ישנם מדרשים שהם תמוהים. יותר נכון, מתמיהים. כתובים איזה דברים, שהם נראים מוזרים. אגדות שהן תמוהות. אבל אלו דברים, אשר רצו חז"ל לרמוז בהם כל מיני סודות. רצו שהאנשים הפשוטים לא יבינו זאת, ולכן הם כתבו זאת כך. כמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש פי"א דסנהדרין, ועוד מרבוותא.

בליל הסדר, אין דברים כאלה. לא כללו באגדתא דפסחא שאומרים בליל הסדר מדרשים כאלה, אשר עמי ארצות לא יאמינו, יאמרו שהדבר אינו יכול להיות, לא מציאותי. אעפ"י שמי שהוא חכם, הוא מבין, כי אם חז"ל כתבו דברים כאלה, הם רצו לעורר בהם את האדם להתעמק בכך, ואז הוא יגלה מה מסתתר מאחורי המלים הללו. רמזים ומשלים.

זהו פירוש המלים שלו 'גלוי ההבנה', דהיינו שהדברים בעצמם הם פשוטים, ומתקבלים על דעת כל האנשים. לכן הוא – הר"א בן אברהם – ממליץ עליו, כי המנהג הזה הוא טוב וכו', למרות שהרמב"ם לא כתב אותו בחיבורו.

כבר לפני שנים רבות, עמדתי בס"ד על ביאור דבריו הללו אגב אורחא, באגד"פ פרי עץ חיים מהדו' שנייה דף ע"ר אות קנ"ה ד"ה ויש, וכתבתי בקצרה בזה"ל, אפשר שרצונו לומר כי טוב הדבר, כיון שבחרו מדרשים הללו שהם שווים לכל נפש, ולא עניינים סתומים ומופלאים שיתמיהו את עמי הארץ וקלי'הדעת המתקבצים בליל פסח. או דברים שצריכים פירוש רחב, וכיון שהם לא יבינו אין בהם תועלת יעו"ש.

כנראה מקור הדברים, הוא לקוח מתוך ספרו הגדול הנקרא בשם המספיק לעובדי ה', שרובו ככולו נחשב אבוד. ומסתברא שלפני פיסקא זו, הרחיב ר"א בהרמב"ם בעניינים שדיברנו, ולכן כאן בפיסקא זו, סתם וקיצר במובן.